

L'esperança de la utopia

Natalia Rodríguez Martín
2n Batxillerat B
Enric Gil
Treball de recerca
8 de gener de 2007

Índex

1. Introducció	pàg. 3
2. Part teòrica	pàg. 8
1 Classificació de les utopies	pàg. 8
1.3 Utopies	
antigues.....	pàg.9
1.2 Utopies modernes.....	pàg.15
1.3 Utopies contemporànies.....	pàg.
23	
2. Inici de la utopia	pàg. 28
3. Religió i utopia	pàg. 32
4. Utopia personal	pàg. 35
5. Dialèctica de la utopia	pàg. 36
6. Final de la història i de la utopia	pàg. 43
7. Nous moviments socials	pàg. 48
3. Part pràctica	pàg. 52
1. Internet com a espai utòpic: els blocs	pàg.
52	
2. El paper del bloqueig	pàg.
57	
3. Entrevistes als bloqueigues	pàg.
58	
4. Nova literatura: espai tecnoutòpic	pàg.
65	
4. Conclusions	pàg. 66
5.	
Blogografia	pàg.
68	
6. Bibliografia	i
webgrafia	pàg. 69

Introducció

Els somnis sempre han estat presents en la vida dels ésser humans, són una forma de mirar el futur amb esperança i il·lusió. La màxima expressió d'aquests somnis és la utopia, els somnis somiats desperts, aquells en els quals creiem i pensem que ens poden portar a millorar la nostra vida. He decidit que el tema del treball de recerca sigui la utopia perquè sempre l'he entès com a quelcom necessari, que ens ajuda a progressar, que ha de ser present, encara que actualment la utopia es troba cada cop més abandonada i mal vista. He decidit escollir aquest tema per al treball perquè trobo que no ha estat gaire tractat i molts cops ha estat infravalorat només pel fet de fugir del pragmatisme. M'agradaria fer present la idea que potser no existeix cap tipus d'organització social perfecta, que la perfecció no és assolible, però que no obstant això gràcies a les utopies s'han aconseguit moltes millores que sense elles no haguessin estat possibles.

Amb aquest treball vull fer una **defensa de la utopia**, explicant quins són els seus aspectes més positius i analitzant-la en la seva evolució històrica, passant per diversos autors d'èpoques diferents. Concretament, m'encarregaré de les utopies socials i polítiques, aquelles que conceben una forma concreta d'organitzar la societat que és perfecta en tots els sentits, que es pot entendre com la culminació del procés històric.

Els meus objectius són explicar quina ha estat l'evolució del concepte d'utopia a través de la història, com ha anat canviant per tal d'adaptar-se als diferents processos històrics i quins han estat els seus resultats en la pràctica, és a dir, vull demostrar que les utopies han fet evolucionar la societat d'una manera positiva i que cada una d'elles ha repercutit d'una forma concreta en la política contemporània o bé la posterior. M'agradaria, a més, esbrinar quin és l'actual sentit de la utopia, si encara és un concepte que roman viu o si és arcaic i ja no és vigent.

Quant a la part pràctica del treball, consta d'una relació entre el terme utopia i internet, vull defensar la concepció d'internet com un espai lliure, d'igualtat, entenent-lo com a una realització, en cert sentit, d'algunes de les concepcions utòpiques més usuals. Aquesta realització de la utopia es pot constatar en el cas de les bitàcoles o blocs, ja que els podem definir com a espais personals a la xarxa que podem gestionar nosaltres mateixos, que creem tal com nosaltres volem, i on podem publicar els nostres escrits fent realitat el somni de moltes persones que sempre han desitjat veure publicats els seus escrits; ara, sense la intervenció de l'editor, qualsevol pot fer real aquest somni només tenint accés a la xarxa.

Per últim, voldria relacionar el desenvolupament de la utopia amb el de la història, entenent-los com dos conceptes que s'han complementat des de la creació de les primeres comunitats i que, per tant, estan units des del seu inici fins al seu final. És per això que he decidit fer un anàlisi de la obra de Fukuyama, que defensa que s'ha arribat a la fi de la història amb el capitalisme, cosa que simbolitzaria també la fi de la utopia. Com a contradicció a aquesta

teoria, la meua hipòtesis és que **no s'ha arribat a la fi de la utopia** i, per tant, tampoc a la fi de la història, perquè són dos conceptes que romandran mentre els éssers humans continuïn existint, perquè ambdós conceptes són immanents a la vida de l'home i al seu desenvolupament, són allò que els fa madurar i créixer, allò que els acompanya des del seu naixement fins a la seva mort.

Què és la utopia?

Segons la definició que ens dóna el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, la paraula utopia significa "*Concepció imaginària d'una societat ideal; concepció d'un ideal irrealitzable*". És a dir, s'entén la utopia com a fruit de la imaginació, és una manera de concebre una societat ideal per a nosaltres. Al llarg del temps, tots els autors utòpics han seguit aquesta norma, des dels utopistes que es referien a la societat ideal fins els que buscaven a través de la medicina la cura a algunes malalties que encara eren desconegudes.

Tots els qui creien en una utopia tenien una característica comuna: sabien que, en aquells moments, la realització del seu somni era impossible, però continuaven lluitant per aquesta idea, aquesta concepció pròpia del món que s'enfrontava als ideals vigents en aquell moment. Aquest és justament l'aspecte que vull remarcar durant tot el treball, és el més admirable de tots els autors utòpics, la seva valentia, el seu empeny, el fet que creien en allò que havien creat i confiaven que es podria fer real. Molts d'aquests autors mai no van arribar a veure la seva utopia feta realitat, però tot i això sí que es pot dir que tots van deixar una petjada en la història, cadascun va tenir certes repercussions o bé en la societat que l'envoltava o en la posterior.

L'inici de la utopia

La paraula utopia va ser utilitzada per primer cop per Thomas More, que va titular una obra seva amb aquest nom, *Utopia*, a l'any 1516. En aquest llibre concebia una societat ideal i perfecta, en aquest cas basada en els principis de la propietat comunitària. Aquesta utopia era una crítica a la societat capitalista del moment, volia reivindicar la propietat comunal i envejava, en certa manera, el nou món, on encara es seguia amb les propietats comunitàries.

El perquè de l'evolució de les utopies

Des dels seus inicis, la utopia sempre ha tingut unes mateixes intencions que han continuat invariables amb el pas del temps. Tenen un sentit de canvi i evolució, pretenen establir una nova concepció del món (cosmovisió) i deixar enrere la tradicional. Les utopies, d'aquesta manera, volen rebutjar els antics valors per establir-ne uns de nous, són molt enriquidores perquè introdueixen idees noves i reformadores. Solen criticar la societat ja existent per demanar-ne una de nova, no estan d'acord amb allò que s'accepta en la societat del moment i volen crear un debat en la societat per tal de saber quin és realment la organització més adequada que ha de prendre la ciutat, el país o el món sencer. Més tard podrem distingir entre aquelles utopies que només desitgen organitzar una petita comunitat concreta o bé tot un país,

fins a arribar a aquelles que estableixen una manera d'entendre el món i volen organitzar tots els països de la mateixa manera per tal d'arribar a l'estabilitat.

Les diverses utopies sempre s'han volgut establir com a organitzacions de la societat perfectes, encara que mai no ho han pogut ésser completament. Els autors utòpics han fet una visió teòrica de la seva manera de veure la societat perfecta, però cap d'ells no ha aconseguit portar-la a la pràctica amb èxit. No obstant això també s'ha de dir que alguns d'aquests autors no pensaven en les seves obres com a quelcom realitzable, ja que basaven en molts cops la seva societat perfecta en un retorn al passat o bé en el comportament igual de tot els ciutadans, cosa que és inassolible.

Trobem en el concepte d'utopia certa contradicció: es demana un canvi respecte la societat anterior, es demana que la societat evolucioni i canviï, però després d'haver acceptat una teoria pròpia com a perfecta, es demana que no hi hagi cap canvi i que es mantingui per sempre, ja que, com és perfecta, no ha d'evolucionar, sinó que s'ha de mantenir tal com és. Crec que aquest és un dels errors del concepte que s'ha tingut sempre de la utopia, no es pot defensar el canvi alhora que s'insta a abandonar-lo per sempre. Personalment, crec que una societat perfecta és aquella que s'adapta al moment històric que es viu i que canvia per tal d'amollar-se a les diverses situacions històriques. Aquesta és una idea que m'agradaria contrastar durant el treball i adjuntar a les conclusions.

Ernst Bloch: el gran defensor de la utopia

Ernst Bloch ha estat el filòsof que ha defensat més encaridament la utopia i les seves obres més importants i extenses tracten sobre aquest mateix tema. Bloch era un comunista que defensava l'utopisme que contenia la doctrina socialista. Creia que aquesta es dividia en una corrent fred (científic) i un de càlid (utòpic), destacant sobretot aquest últim.

El concepte d'utopia que Bloch defensava no era exactament el mateix que serà analitzat en aquest treball, per a ell no només es trobava en les concepcions de societats perfectes, sinó que igualava la idea d'utopia amb la d'esperança i creia que era present en gairebé tots els aspectes de la vida humana. Tot i això, una part de la seva obra va ésser dedicada a les diverses utopies socials, que van ser classificades de diverses maneres: es podien diferenciar segons si eren utopies de l'ordre o de la llibertat, però també es podien ordenar d'una forma més o menys cronològica, ja que segons quan foren escrites seguien uns esquemes o uns altres.

Bloch creia en la utopia com a una *espera de l'inesperable*, entenent aquesta espera com a esperança d'alguna cosa millor. Així doncs, Bloch creia en els somnis somiats despert i pensava que eren una part important de la ideologia comunista, encara que Marx i Engels s'haguessin allunyat d'aquest concepte per tal de decantar-se pel comunisme científic.

L'actualitat de la utopia

Un dels motius pels quals vaig escollir realitzar aquest treball va ser perquè creia que s'havia anat perdent la defensa de la idea de la utopia i que, poc a poc, el concepte semblava estar caient a l'oblit. És per això que volia fer una defensa del terme i, alhora, justificar la seva existència a l'actualitat, tot i que sembla que ningú no en parla.

Avui en dia encara hi ha mostres de l'esperit utòpic en certs grups o moviments que desitgen fer del món un lloc millor. Entre aquests grups es troben per exemple els feministes o els ecologistes que, amb alguns canvis, volen modificar aspectes del món actual per tal que s'adapti a noves realitats o estalviï alguns problemes a la societat. També han sorgit noves ideologies com poden ser el pacifisme o el digitalisme que no només demanen canvis en el món, sinó que també volen establir unes idees concretes per tal que esdevinguin presents per a tothom. Aquestes noves utopies són anomenades Nous Moviments Socials i sembla que cada cop prenen més força i tenen més ressò a la comunitat internacional.

La fi de la utopia

Fa poc temps ha sorgit una nova idea: s'ha arribat a la fi de la història. Aquesta teoria va ser presentada per Francis Fukuyama, un polític defensor del liberalisme que creu que no hi ha cap ideologia política que sigui millor que aquesta i opina que ja no continuarà la història perquè no existirà cap lluita entre una ideologia política i una altre, perquè cap està en disposició d'enfrontar-se al liberalisme. Així doncs, Fukuyama creu que ja no es poden crear noves utopies perquè el liberalisme ha vençut la batalla i s'establirà com a ideologia predominant arreu del món.

Aquest pensament es basa en la dialèctica de Hegel. Segons el filòsof alemany, la història actua a través d'un procés continu de conflicte, en el qual els sistemes de pensament, igual que els sistemes polítics, xoquen i es desintegren a causa de les seves contradiccions internes. Els substitueixen llavors altres menys contradictoris i, per tant, més elevats, que donen lloc a noves i diferents contradiccions. Això és el que s'anomena dialèctica. Segons Fukuyama el liberalisme ha guanyat aquesta batalla i ja no queda ningú que s'hi pugui oposar.

La principal finalitat d'aquest treball es refutar aquesta teoria de Fukuyama i demostrar que la història ha de continuar, perquè els conceptes d'història i utopia estan molt units i, per tant, el final de la història simbolitzaria el final de la utopia. M'agradaria defensar la idea que no s'ha arribat a la fi de la utopia basant-me en els Nous Moviments Socials i en una nova realitat: el món d'internet.

Internet i els blocs o bitàcoles

Amb el descobriment d'internet s'ha obert un nou món de possibilitats en tots els àmbits, també en l'utòpic. Internet, un espai de total llibertat i igualtat, és el lloc on es pot trobar avui en dia la utopia. Per començar, la paraula utopia vol dir etimològicament el lloc que no existeix (u-topos) i a aquesta definició s'adapta perfectament el món virtual, aquell espai on les paraules, les imatges i els sons es transformen en un codi binari que pot ser transmès a qualsevol part del món.

A més d'internet, també vull estudiar el món de la bitàcola o el bloc, pàgines personals on qualsevol pot escriure allò que desitgi i així editar-se un mateix els seus propis textos. Aquest és el compliment d'un gran somni, ens dona la capacitat de fer per nosaltres mateixos que les nostres obres puguin ésser llegides per qualsevol que tingui connexió a la xarxa i, a més, podem saber quantes persones ens llegeixen o fins i tot, si així ho desitgem, poden participar en la nostra obra a través dels comentaris.

Els blocs ens donen la oportunitat de crear un espai nostre, que podem compartir amb la resta de navegants d'internet, un món que creem al nostre gust i on escrivim o mostrem allò que desitgem. Es pot entendre, doncs, aquesta bitàcola com a una comunitat creada per nosaltres, com una utopia feta realitat, on podem fer partícips altres persones i, a més, podem esbrinar si és una comunitat que els altres accepten i en la qual s'introdueixen. Podem considerar d'aquesta manera el bloc com una manera de portar la utopia (que gairebé sempre havia estat teòrica) a la pràctica i demostrar si realment hem creat quelcom que agradi als altres i que sigui bo.

Classificació de les utopies

Les utopies poden ésser classificades seguint dos criteris diferents. **Bloch**, el filòsof de les utopies, va decidir diferenciar-les segons la seva finalitat. Així doncs, apareixien dues formes d'utopies: aquelles que anaven enfocades a sacralitzar l'ordre i les que fomentaven en tot moment la llibertat de l'ésser humà.

D'aquesta manera podem distingir clarament quines són aquelles utopies que només desitjaven establir un **ordre perfecte a la societat**, que creien que allò era el més important i el que constituiria la perfecció de la ciutat o país on s'establia. Entre aquest tipus d'utopies trobem la de **Plató** (*La República*), **Francis Bacon** (*Nova Atlàntida*) o **Sant Agustí** (*La Ciutat de Déu*). La característica comuna d'aquestes obres és la recerca d'uns valors justos per tal d'organitzar la ciutat on es segueixin i s'acompleixi el seu somni de crear un lloc ideal. Els autors consideren que amb una societat perfecta també es creen uns individus feliços, que alhora han d'ésser perfectes per tal de poder mantenir sense canvis la utopia. Durant tota la història utòpica trobarem un nexa entre aquestes intencions; tots els autors, en el moment de crear el marc ideal per a la seva utopia també intenten trobar **l'home ideal** i la manera de crear-lo, ja sigui amb un tipus d'educació (Plató) o fent que segueixi els preceptes d'una religió (Sant Agustí).

Per altra banda, també podem trobar un tipus d'utopies que defensen, per sobre de tot, la **llibertat** de l'individu. Aquestes es van originar més tard, i estan vinculades a la ideologia socialista, ja que els valors que defensen tant el marxisme com l'anarquisme demanen una emancipació de la societat. Tot i això, la recerca de la llibertat no ha estat només defensada pels socialistes; més tard, amb l'aparició de la idea de liberalisme també es va buscar la llibertat, encara que no era entesa de la mateixa manera. És curiós veure com dues tendències tan diferents com són el socialisme i el liberalisme defensen teòricament el mateix ideal, encara que ho fan de forma diferent. Les utopies socialistes demanaven la llibertat de la classe obrera, del treballador, arribant fins i tot, en les seves ideologies més extremes, a relacionar aquesta llibertat amb l'abolició de l'Estat. Els liberals¹, per la seva banda, defensen la llibertat del mercat, volen que s'elimini el control de l'Estat en aquest àmbit, ja sigui parcialment o, fins i tot, d'una manera completa. Veiem com d'aquesta manera les dues escissions més radicals dels pensaments inicials han arribat a una defensa de la mateixa acció: l'eliminació de **l'Estat opressor**.

Bloch, durant tota la seva obra va tractar les diverses concepcions utòpiques sorgides durant la història i les va analitzar d'aquesta manera, dividint-les en dos grups diferents segons quina fos la seva intenció. Per tal de completar una divisió històrica de les utopies socials es pot parlar d'una segona separació segons l'època en la qual van ésser concebudes. Aquesta divisió

---

¹ Aquí s'ha d'entendre liberals com a liberals econòmics, aquells que defensen l'absoluta primacia del mercat.

d'ordre cronològic no es basa, en aquest cas, en el moment en què foren escrites, sinó més aviat es tracta d'agrupar-les segons la visió que té cada autor de la utopia, cosa que alhora coincideix amb el transcurs del temps. En aquest cas les obres es diferenciarien segons cap a on mirin, és a dir, si la seva utopia es troba en un lloc ideal, una terra desconeguda d'un país no descobert; en el futur del món on vivim o en el present, en l'actualitat, buscant un canvi ràpid i decidit cap a la consecució de la utopia.

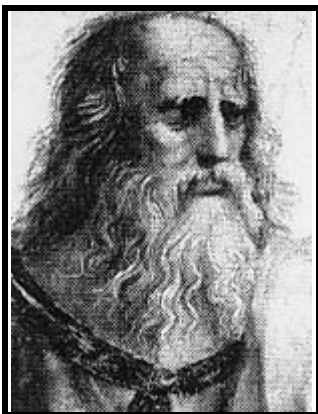
Per tal de defensar aquesta divisió de la utopia s'han d'establir uns criteris que ens permetin diferenciar i saber a quin tipus de món es refereix cadascuna per saber si realment el concepte utòpic ha patit una evolució en aquest àmbit, que l'ha portat des de l'establiment a un lloc ideal a la intenció de canviar el nostre món en aquest moment.

Utopies antigues

La República de Plató

La primera utopia que s'estudia en aquest treball és *La República* de Plató, una obra que, encara que no parla del terme utopia², sí que es concep una visió ideal de societat i el filòsof exposa la seva teoria política com a perfecta.

Aquesta primera utopia ens diu com seria un Estat ideal on es seguissin els preceptes de Plató i homes, vivint en **ordre**, fossin també feliços. L'Estat establert per Plató es concebia com un territori que havia de tenir una superfície concreta i invariable, on la societat estava dividida en **tres classes** diferents i el punt més important de l'Estat era l'**educació** que s'oferia als ciutadans.

Per tal d'establir les pautes que regissin aquesta República, Plató es basava principalment en la idea de **justícia**, que ell considerava com el fet que tothom ocupés el lloc que li pertocava a la societat. A partir d'aquesta idea, dividia feia una divisió social en tres classes i cadascuna d'elles tenia un paper concret en la comunitat. Cada ciutadà havia de ser d'una classe concreta però la divisió s'havia d'establir d'alguna manera; Plató va considerar que els magistrats farien aquesta divisió i diferenciarien els nens acabats de néixer segons el seu tipus d'ànima: els de ferro esdevindrien **artesans** i simples ciutadans, els de bronze serien els pròxims **guerrers** i el d'or esdevindrien **filòsofs** i serien els encarregats de dirigir la ciutat. Els primers eren exemple d'apetit sensitiu, els segons de valentia perquè defensaven la unitat de l'Estat i els últims eren exemple de prudència i de racionalitat. Tots esdevien part d'una República que destacava per la seva

² Vegeu el següent punt on s'explica que el primer en utilitzar aquest terme va ser Thomas More

temprança, ja que l'Estat era amo de sí mateix perquè manava la part superior, cosa que donava **harmonia** al poble. Així es donava a cadascú un lloc per ocupar des de la seva infància i seria educat per tal d'acceptar aquesta posició que s'havia adjudicat segons les característiques de la seva ànima. L'educació es basaria en l'exercici de la ment i el cos, perquè tots dos són necessaris i se n'ha de tenir cura. Per tal d'exercitar la ment, Plató defensava l'ús de la **música** perquè aconseguia que s'establís una relació entre el nen i la raó quan encara no en podia fer ús. Per exercitar el cos el millor era la **gimnàstica**, perquè tota ànima bona havia de donar al cos perfecció per la seva pròpia virtut.

Quant a les dones, estaven valorades de la mateixa manera que els homes i podien ocupar les mateixes posicions a la societat, així, es podia fomentar la unió dels ciutadans entre persones de la seva mateixa classe per tal que els fills nascuts d'aquestes relacions tinguessin les característiques dels seus pares i es pogués continuar amb aquest mateix model d'Estat per sempre.

A més d'aquestes característiques, una altra d'important és la **divisió comunitària** dels béns. Plató creia que tot havia d'ésser compartit: dones, fills, educació...i per això no es creaven famílies ni s'educaven els fills en parella. Tots vivien en comú segons la seva raça o classe i els fills eren separats de les seves mares al moment de néixer per tal d'adjudicar-los a una classe i que no hi hagués cap tipus de preferència entre els magistrats, ja que es podia tractar dels seus propis fills. Així ningú podia saber qui eren els seus pares, els seus germans o els seus propis fills, només vivien en comunitat i s'establien unes edats concretes per concebre, ja que fora d'aquestes edats, la República no s'encarregaria de la manutenció dels nens.

Segons tots aquests punts, Plató ens defineix una societat en la qual l'**ordre** és la principal característica i s'estableix un model que ha de ser perpetuat amb el pas del temps sense cap tipus de canvi. El filòsof grec va intentar fer realitat aquesta utopia a Siracusa (Sicília) amb l'ajuda del tirà Dionís I, cunyat de Dió, amic de Plató. Encara que va aconseguir aplicar la seva teoria política, va fracassar i es va sentir decebut. Tot i això, uns anys més tard, va tornar a Siracusa durant el regnat de Dionís II, però el resultat va ser encara pitjor. Tant Plató com el seu amic Dió van ser maltractats i empresonats; més tard van aconseguir escapar i tornaren a Atenes. Després d'aquesta segona derrota Plató ja era vell i es va desenganyar de la política, sense tornar a dedicar-s'hi mai més. Veiem d'aquesta manera com Plató creava una **comunitat ideal** que, encara que tenia la intenció d'implantar-la en la realitat, resultava quelcom impossible. El filòsof imaginava, doncs, un món ideal on la seva visió de la comunitat política i social esdevenia perfecta i tothom l'acceptava, però es va trobar amb una realitat que no s'assemblava pas a la seva utopia. Aquesta és la característica principal del període de la utopia que anomenarem antic que pertany a les obres anteriors a la Il·lustració francesa. Totes es dirigeixen a un món ideal, on la perfecció constitueix la visió concreta de l'autor i es considera

que la felicitat dels ciutadans es basa en l'establiment d'un ordre concret que els guiarà cap a una **conducta justa**.

Crec que el primer error de Plató al plantejar la seva utopia es troba en el fet de basar-la en uns **ideals estrictes i invariables**, que s'havien de mantenir tal com ell creia amb el pas del temps, sense cap possibilitat de canvi. Un Estat ideal ha de basar la seva perfecció en la capacitat per a adaptar-se al seu entorn històric, per tant, si aquest canvia, l'Estat també ha de tenir la possibilitat de canviar.

Tampoc penso que sigui correcte que un Estat es basi en la **creença** en un Déu o diverses deïtats ja que això portarà als ciutadans a ser bons i justos per por a certs càstigs divins o per aconseguir béns divins, en comptes de fer-ho (com el mateix Plató deia) per amor a la justícia i a la bondat. A més, Plató defensa que es canviïn els mites que s'expliquen dels déus segons el que sigui més convenient per a la seva idea d'educació a la república.

Tota educació implica certa manipulació, però en el cas de Plató el **control total de l'educació** i dels infants és un element bàsic per tal de poder crear la societat que ell desitja. La música, només permesa en poques de les seves variants, i la gimnàstica han de servir per a crear els joves que Plató desitja, uns joves que són classificats en diversos grups segons les seves ànimes pel grup social més poderós, els magistrats. Encara que potser és cert el fet que existeixi l'ànima i inclòs que hi hagi ànimes de diversos tipus, no entenc com alguna persona podria ésser capaç de distingir entre aquest tipus d'ànimes; no considero just que es classifiqui les persones en diverses races o categories segons el criteri subjectiu d'alguns que van ésser escollits per a pertànyer a la raça superior.

A la república **tot és comú**, inclòs les dones i els fills. Penso que, encara que aquesta és una manera coherent d'actuar per tal que no hi hagi favoritismes a l'hora d'escollir a quina raça pertany cada nen, no és bo per a l'educació dels joves, ja que és necessari que tinguin un model concret i proper per al seu desenvolupament, a més del fet que probablement es sentirien perduts en aquesta societat, encara que tinguin uns models més o menys concrets com són els guerrers, aquests no són suficients. Quant a les dones dels guerrers, que són compartides entre ells, és certament una bona manera d'augmentar la natalitat entre aquesta raça però això també podria portar problemes amb l'educació o l'ordre dins de la república, a part del fet que no veig bé que es comparteixin les dones com si fossin simples joguines. Una altra norma de l'Estat que no em sembla justa és que es determinin unes edats concretes per tenir fills, a més del fet que les relacions entre home i dona han de tenir el vist-i-plau dels magistrats. Em sembla inhumà que s'hagin d'abandonar els nens que han nascut fora del període marcat o entre persones de diferents races, només perquè, segons Plató, l'Estat no és l'encarregat d'alimentar-los.

Per acabar, només dir que el major error de Plató és convertir la seva utopia en una **tiranía**, en aquest cas la tiranía dels filòsofs-reis, que tenen tot el poder de l'Estat. A més, bàsicament l'únic canvi que es pot donar en la república pot esdevenir com a resposta a la revolta dels guerrers, en cap cas de la població artesana, que viu enganyada i en pitjors

condicions que les altres dues races. És, doncs, una societat injusta per als artesans, que no tenen les mateixes condicions de vida que la resta de ciutadans i són, en certa manera, maltractats per la resta de la societat.

La Ciutat de Déu de Sant Agustí

La segona obra que es troba dins d'aquest període és *La Ciutat de Déu*, escrita per Sant Agustí, bisbe d'Hipona. Aquest llibre ens descriu dues ciutats diferents. La dels **homes** i la de **Déu** i ens mostra que la manera més correcta de viure és seguint les Escripures i estimant a Déu, perquè d'aquesta manera es pot arribar a la **Ciutat de Déu**, on Déu és a totes les coses amb eternitat certa i infalible i pau perpètua. Sant Agustí creu que la forma de crear una societat perfecta és basar-la en **l'amor i l'admiració a Déu**, la seva manera de crear l'home ideal és educant-lo en l'amor a Déu, fent que doni importància a l'espiritualitat i la fe per tal d'arribar a la ciutat on tot és perfecte, la Ciutat de Déu.

En contraposició a la ciutat de Déu, Sant Agustí parla també de la Ciutat dels homes, on el més important és la vida terrena i no es viu en la fe i l'amor a Déu. La diferència bàsica entre les dues ciutats és l'aspiració que tenen els ciutadans que hi viuen. A la **Ciutat dels homes**, es procura la pau terrena amb els béns i les comoditats de la **vida temporal**, en canvi, els homes que viuen de la fe, esperen els béns que han estat promesos eternament en la vida futura i els

béns temporals els utilitzen de manera peregrina, per a que puguin tenir els aliments necessaris i passar més fàcilment la vida. Per això, l'ús de les coses necessàries per a la vida mortal és comú als fidels o infidels i a una casa o l'altra, però el **fi** que tenen a l'utilitzar-les és molt diferent. La Ciutat terrenal, que no viu de la fe, també desitja la pau i la concòrdia al manar i obeir entre els ciutadans, que els encamina a que observin certa unió i conformitat de voluntats en les

coses que concerneixen la vida mortal. La part de la Ciutat de Déu que viu en la mortalitat i viu de la fe també té una necessitat de pau, no dubta a l'hora d'acceptar les lleis de la ciutat terrena per tal d'administrar-se i governar les coses relacionades amb la vida mortal.

Les **lleis** que es refereixen a la religió no poden ser les mateixes a totes dues ciutats, perquè els homes sense fe en Déu són politeistes i tenen un déu per a cada cosa, mentre que els homes que són fidels senten amor per Déu i el reverencien. La ciutat celestial que és peregrina a la terra convoca a totes les nacions ciutadans sense tenir en compte la diversitat de costums, lleis o instituts, ja que són units per l'amor al Déu vertader, mentre que els ciutadans terrenals de la ciutat sense fe estan dividits per les lleis, els costums, les tradicions o la raça.

Sant Agustí d'aquesta manera establia una diferència entre aquells qui creien en el Déu cristià i els qui no ho feien, considerant la societat perfecta aquella que estava constituïda pels

homes de fe, que seguien en tot moment els preceptes de les Sagrades Escripures i es guiaven per l'amor que sentien cap a Déu i el veneraven.

Podem considerar que aquestes dues utopies, tant la de Plató com la de Sant Agustí, es basaven en la creació de l'**home ideal**, que viuria seguint uns valors que el portarien a la bondat i farien que organitzés una societat perfecta, ja que no estaria corrompuda per cap valor negatiu. Aquesta visió de la utopia també es defensa en la següent obra, però de totes les teories estudiades, aquestes dos, que pertanyen a l'època antiga, són les úniques que parlen de l'establiment d'un model d'home ideal per tal que la societat a la qual pertany sigui també perfecta com ell.

En el cas de l'obra de Sant Agustí, es basa d'una manera molt ferma en la **fe o la religiositat** del poble. Queda molt clar que el fet d'haver estat escrita a l'Edat Mitjana fa que l'obra resulti força arcaica i estigui ancorada en idees que avui no ens semblen factibles. El fet que la fe sigui el pilar de la Ciutat de Déu, fa que tot estigui subjecte a aquesta fe, i que sense ella tot el sistema desaparegui, ja que en el moment en què es deixa de creure en Déu, aquest sistema deixa de tenir sentit.

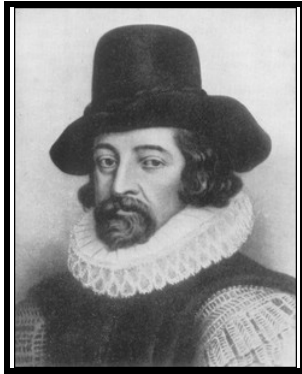
Podem dir que aquesta utopia és molt **teològica** i poc social o política, Sant Agustí parlava més d'una forma espiritual que no pas terrenal, s'ha de tenir en compte que en aquells moments els conceptes filosòfics i teològics eren gairebé els mateixos i que el clergat era una de les classes amb més importància social i econòmica. Sant Agustí vol convèncer els lectors de que la vida més correcta és aquella que va dirigida a Déu i és per això que la compara amb una Ciutat dels Homes on la gent no viu correctament.

A l'hora d'estudiar l'obra de Sant Agustí s'ha de tenir en compte que donava un sentit molt religiós a tots els aspectes de la vida i que creia que tot s'havia de basar en la **fe i l'amor a Déu**. Això comporta una idealització de la Ciutat de Déu, per tant, tota societat utòpica hauria d'assemblar-se a aquesta ciutat, on els homes viuen seguint els preceptes de Déu i són feliços amb la seva vida eterna. Aquesta utopia cau en el mateix error que la de Plató, ja que queda emmarcada en un context històric concret i no és vàlida per a cap altra, ja que deixa de ser vigent en el moment en què la religió cristiana perd la seva força unificadora.

Nova Atlàntida de Francis Bacon

La última concepció utòpica que pertany al període antic és *Nova Atlàntida*, de Francis Bacon, una obra que també està molt relacionada amb el **cristianisme**. Les característiques anteriors també es repeteixen al llibre de Bacon, es parla d'un lloc irreal, situat al mar, una **illa** de la qual no es coneix l'existència, i es considera la societat establerta allà com a model ideal. En aquest cas també es parla d'una societat cristiana, encara que hi ha algunes diferències respecte l'obra de Sant Agustí.

El llibre comença amb l'arribada, després d'un naufragi, d'uns colons anglesos a una illa desconeguda, on són rebuts d'una manera educada i correcta, i s'instal·len a un edifici anomenat Casa dels Estrangers on viuen durant tota la seva estança a l'illa. Poc a poc van

descobrint les normes que regulen l'ordre de la societat a través del **governador**. L'illa rep el nom de Bensalem i els seus habitants van ser convertits al cristianisme després d'un miracle al mar, on va aparèixer una barca amb una Bíblia que tothom podia entendre encara que ningú coneixia en quina llengua estava escrita.

Els habitants de Bensalem coneixen el món encara que el món no els conegui a ells, es tracta d'una societat molt avançada **tècnicament** que, encara que es volia mantenir apartada dels estrangers, els ajudava si es trobaven en dificultats. Es pot parlar, doncs, d'una societat que, encara que es protegia d'allò que era desconegut, era noble i justa, alhora que es basava en la caritat. La manera que tenien d'evolucionar es basava en l'observació de l'exterior per tal d'adaptar les innovacions de la resta del món a la seva petita illa, estudiant les **ciències, l'art, els llibres, les invencions i els instruments** d'arreu del món. Per realitzar aquestes tasques es crea a l'illa la Casa de Salomó, que envia alguns dels seus membres a l'estranger amb la condició que tornin després d'haver estudiat els països de la resta del món. Del treball d'aquesta Casa en resultava una illa molt avançada tecnològicament i científicament, un indret on s'estudiaven fets que a la resta del món encara no es coneixien, on la ciència havia avançat d'una forma molt considerable i es podia, fins i tot, desafiar algunes de les **lleis de la natura**.

Hi havia diversos **costums** establerts a l'Illa de Bensalem, com la Festa de la Família, on el pare de la família celebrava el fet d'haver tingut un alt nombre de descendents, i se'l lloava per aquest fet. El matrimoni era monogàmic i abans de casar-se, la parella havia d'haver estat un mes esperant després de la seva primera entrevista i havia de tenir el consentiment dels pares, ja que si no fos així no tindrien dret d'heretar el patrimoni de la família. Cada dia celebraven diversos actes per honorar Déu a més d'implorar la seva ajuda i benedicció.

Els estrangers eren ben tractats durant tota la seva estància i a més rebien el consentiment de marxar, si així ho desitjaven, per divulgar els relats que els havien explicat a totes les nacions, juntament amb una gran quantitat de diners per a subvencionar-se.

L'obra de Bacon ens parla d'una societat ideal en la qual la base de tot són les idees cristianes i el desenvolupament de la ciència. D'aquesta manera Bacon unia dos conceptes que sempre havien estat en conflicte: **religió i ciència** i creava un món on la unió dels dos comportava l'establiment d'una societat ideal on tothom era feliç i ocupava el seu lloc a l'illa.

Hauríem d'incloure entre aquestes utopies antigues l'obra de Thomas More, però no l'anomenarem aquí perquè al següent punt en parlarem específicament per ser el primer document on s'anomena la paraula utopia.

A l'hora de llegir aquesta època s'ha de tenir en compte que s'ha realitzat en un moment en què començava a haver els primers **descobriments científics** importants i alhora es desenvolupava la **tecnologia**, gràcies a la qual es creaven nous invents. Bacon va voler unir uns conceptes que en aquell moment patien una certa **separació**, com eren **la fe i la ciència**, ja que es creia que arribaria un moment en el qual aquests dos termes s'enfrontarien, un representant el passa i l'era medieval (fe) i un que representava les noves corrents i els nous estudis dedicats a l'home (ciència). Així doncs, la utopia de Bacon estava marcada per l'ansia de millora en el camp de les ciències i alhora per un cert enyor de l'etapa anterior marcada per la creença en Déu.

A partir d'aquell moment es va defensar una **concepció humanista**, més separada del poder de l'Església, i més propera a l'anterior civilització grega. Durant l'etapa del Renaixement la ciència promou una nova forma de veure la religió i a Déu, que ja no està tan basada en el clergat o l'Església, sinó que és més individual. Aquesta concepció també la trobem a aquesta obra, on veiem com la societat, tot i que té uns clergues per tal de portar a terme els diversos sagraments, no té cap organització com l'Església que tingui el control sobre la vida dels fidels, sinó que aquests gaudeixen d'una major llibertat de culte, tot i que la fe segueix essent la mateixa.

Veiem, doncs, com cada utopia s'adapta a les idees del moment en el qual va ser escrita, de manera que també representa la filosofia del moment i es pot analitzar millor tenint una visió històrica dels fets.

Utopies modernes

Aquestes utopies es van iniciar amb el **moviment il·lustrat** que va simbolitzar un gran canvi en diferents aspectes polítics i socials. El màxim representant d'aquest canvi és **Jean-Jacques Rousseau**, que amb la seva obra donava una nova visió del concepte utopia.

Les utopies modernes no imaginaven un lloc ideal i llunyà, tot al contrari, volien establir uns **nous valors** que havien d'esdevenir, en un futur, els valors de tota la humanitat. Aquesta nova idea d'utopia va fer que el terme s'introduís a la fi al món de la política directament i que acabés esdevenint un dels motors de les diverses revolucions de l'època.

Per començar, amb la **Revolució Francesa** al 1789, la burgesia, una classe social que durant tot el període feudal s'havia mantingut al marge del poder, va esdevenir l'encapçaladora del moviment revolucionari en contra de la monarquia francesa. Molts pensadors il·lustrats van defensar aquest canvi oferint noves idees referents a l'organització dels Estats; entre ells es

troben Rousseau, Locke i Hobbes, que emfatitzaven el paper de l'individu en la societat amb diverses teories.

Després d'aquesta revolució es va arribar a un moment en el qual la burgesia tenia tot el poder, alhora que es creava una nova classe social: el **proletariat**. Amb les diverses millores tècniques i el procés d'**industrialització** als països europeus, es va dur a terme un nou canvi, que encara que no fos social en aquest cas, més tard promouria una nova concepció de la societat. La Revolució Industrial al segle XIX va establir les bases de la classe treballadora, obrera, que estava subordinada al poder de la burgesia i que no tenia medis per defensar-se de l'opressió dels senyors burgesos. Poc a poc, el proletariat va anant prenent consciència de classe i es va unificar per tal de defensar els seus drets, que fins aleshores havien estat obviats per la resta de la societat. Tots aquests esdeveniments van portar a una **nova revolució**, aquest cop dins de la pròpia classe obrera, que es va erigir com a defensora d'uns nous valors i ideals, contraris als que havien estat defensats fins a aquell moment. Així doncs, es van originar noves corrents de pensament basades en el **moviment socialista** com són el socialisme utòpic, el comunisme o l'anarquisme, que van donar lloc a diverses revoltes obreres. D'aquests tres moviments socialistes el que va ser i ha estat més rellevant en el desenvolupament històric és el comunisme, que es va establir al poder de molts països europeus i asiàtics, encapçalats per la URSS. Aquesta ideologia es basa en els pensaments de Karl Marx i Friedrich Engels, que estudiarem més tard; tal com feia Rousseau, també volien que la seva utopia es fes realitat en un futur proper i triomfés arreu del món. Tot i això, el comunisme en l'àmbit Engels mai no va arribar a fer-se realitat, era quelcom impossible.

Una utopia totalment contrària al comunisme és el **liberalisme**, una nova teoria política que defensava la **llibertat del mercat** i el seu paper de mecanisme de coordinació social, lliure del control de l'Estat. Així doncs, els liberals econòmics lluitaven per crear un mercat fort i lliure de restriccions, opten per una política de *laissez-faire* per tal de crear una societat on tothom estigui valorat per les lleis del mercat, unes lleis que, en principi, igualen la societat, ja que donen a tothom els mateixos drets i oportunitats. El liberalisme busca la creació d'un món homogeni, definit per les normes econòmiques del mercat, on el poder polític es subordini al poder econòmic. Les teories liberals són les que tenen més força en l'actualitat, ja que són les que s'han implantat a la major part de països i es mantenen com a utopies que, poc a poc, estan aconseguint esdevenir reals, encara que es troben amb certes dificultats, de les quals parlarem més endavant.

El contracte social de Jean-Jacques Rousseau

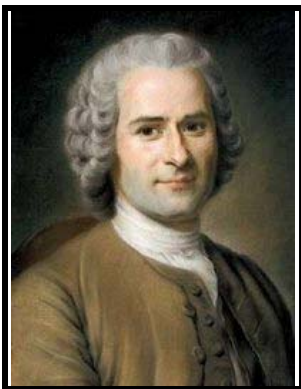
El primer filòsof o teòric polític pertanyent a aquest moviment és **Jean-Jacques Rousseau**, defensor de la **democràcia** i de la sobirania del conjunt d'individus que formen l'Estat. Rousseau va ser un dels inspiradors de la Revolució Francesa amb la innovació de les

seves idees, ja que defensava la creació d'un Estat a partir de l'establiment d'un **contracte social** entre tots els futurs membres d'aquest mateix Estat.

Segons Rousseau, l'estat natural de l'home era la democràcia, ja que entre tots els membres de la societat hi havia **igualtat** i total **llibertat**, i aquests dos factors eren els que havien de determinar la forma de govern. La societat havia d'establir un contracte segons el qual acceptés unes lleis que reguessin el govern del territori; a aquest contracte s'hi havia d'arribar per mutu acord de tots els membres de la societat, cada individu havia de lliurar els seus drets a la comunitat, de manera que tota desigualtat quedava dissolta; tots els béns eren de l'Estat, que havia de retornar a la humanitat els seus béns d'acord amb la **voluntat general**. Això vol dir que l'Estat havia de redistribuir els béns d'acord amb la major part de la població i dels seus interessos. D'aquesta manera l'associació defensava i es protegia els interessos de tota força comuna a la persona i als béns de cada associat, i per virtut d'ella cada home només s'obeïa a si mateix i restava amb la llibertat individual anterior al contracte; era una manera d'assegurar la llibertat i la igualtat a través d'un acord social. Els individus, doncs, renunciaven a la seva llibertat natural per tal de guanyar la **llibertat civil** i la propietat de tot el que posseïen.

El model establert per Rousseau es basava en el fet que cada individu fos membre del cos sobirà alhora que era membre de l'Estat; s'havia de mantenir una **dobla relació** segons la qual cada individu era membre de la població alhora que formava part del govern. El sobirà, doncs, era un cos que només podia ésser representat per si mateix, la sobirania s'entenia com un exercici de la voluntat general i, per tant, no podia coincidir d'aquesta manera amb voluntats particulars o individuals, que sempre tendien al privilegi i la desigualtat.

Rousseau creia que, tot i que la democràcia era el govern ideal per al conjunt de ciutadans, també era possible que dins un mateix territori variés la **forma de governar**, sobretot segons l'extensió de l'Estat. Ell creia que el millor Estat per a defensar la democràcia era el petit, ja que cada membre del poble tenia una porció gran de sobirania, si aquest Estat creixés, els individus cada cop tindrien menys capacitat per dirigir el seu propi territori. Així doncs, si l'Estat creixia, s'havia d'establir una aristocràcia, i si encara arribava a ésser més gran, el més convenient era una monarquia. Tot i defensar les tres posicions, la que considerava més correcta era la democràcia, tot i que ell creia que s'havia de controlar la mida dels territoris on s'implantava per tal que la voluntat general no esdevingués la voluntat d'uns pocs poderosos.

A l'hora d'establir el **contracte social**, Rousseau creia que *“el millor poble per a acceptar una nova legislació és aquell que mai abans ha estat sota el pes de la llei i que no té*

costums ni tradicions molt arrelades"³ perquè d'aquesta manera l'establiment de la nova forma d'Estat no tindria cap influència anterior i només estaria determinada pels desitjos de la comunitat. Aquesta nova forma d'Estat hauria de tenir en compte, per sobre de tot, la voluntat del poble o voluntat sobirana, que ha de regir la voluntat comuna de tots els sobirans i la voluntat individual de cada sobirà, ja que aquestes dues últimes empenyen cap a el interès d'un grup o el d'un sol individu.

Gràcies a l'obra de Jean-Jacques Rousseau es va aconseguir implantar el **règim democràtic** a gran part d'Europa i després es va anar estenent a la resta de països. Aquest és un cas d'una utopia que ha aconseguit millorar la situació de la societat i s'ha estès a gran part del món. Tot i això les seves idees no han portat pas a l'establiment d'un model utòpic que acomplís tots els desitjos dels idearis de la Il·lustració. Encara que la democràcia s'avé amb els ideals de llibertat i igualtat, la seva implantació no és sempre sinònim del compliment d'aquests ideals. En molts casos la democràcia no és capaç de representar la sobirania de cada individu de què parlava Rousseau, i això es pot veure cada cop d'una forma més clara en els elevats índexs d'abstenció.

Rousseau sempre va tenir en compte que l'individu a la societat mira abans pel seu bé que pel bé comú del poble, és per això que creia que la sobirania havia d'ésser de tot el poble, perquè la suma de tots els "desitjos individuals" portaria a un "desig comú" que fos bo per a la majoria. D'aquesta manera, Rousseau cau en el que més tard Tocqueville va anomenar **tirania de la majoria**, ja que una idea defensada per la majoria del grup seria acceptada, deixant de banda les minories, que no tenen gaire importància en un sistema democràtic com el de Rousseau.

El socialisme utòpic

El següent moviment revolucionari va estar marcat pel caire **socialista**, una ideologia que defensava la igualtat social juntament amb els interessos d'una nova classe: **el proletariat**. Hi va haver diversos moviments socialistes, començant pel **socialisme utòpic** de Fourier, que consistia en l'organització cooperativista de la societat. Fourier volia crear comunitats d'unes 1600 persones que visquessin al mateix terreny agrícola seguint un model de vida concret, distribuint el treball segons el talent i fent que tant els pobres com els rics visquessin junts de manera que no es notessin les diferències de classe. El seu sistema es basava en el principi universal de la **harmonia**, desplegada en quatre àrees: l'univers material, la vida orgànica, la vida animal i la societat humana. Aquesta harmonia només pot prosperar permetent una vida lliure i plena, abolint les limitacions que la conducta social posa a la satisfacció dels desitjos dels homes.

---

³ Rousseau, Jean-Jacques. *El contrato social.*, Madrid: Espasa-Calpe, 1987 pàg. 77

Fourier va intentar durant tota la seva vida trobar finançament per a provar el seu sistema, però els pocs cops que ho va aconseguir va veure com la seva ideologia fracassava.

Escrits de filosofia política de Bakunin

El segon moviment socialista és l'**anarquisme**, que lluitava per la independència total de l'individu, defensava l'**abolició de l'Estat** per tal d'acabar amb la distinció de classes i establir un nou model de societat lliure i igualitària. El corrent anarquista és representat per **Bakunin**, que defensa la progressiva emancipació de l'home de l'opressió del món físic extern amb ajuda del coneixement i del treball racional; segons ell, l'home ha de tenir dret a disposar de si mateix i actuar segons les seves pròpies opinions i conviccions.

L'anarquisme lluitava per la **llibertat col·lectiva** perquè creia que aquesta era la única manera d'aconseguir una llibertat individual de tots els homes, ja que els individus formen part

de la societat per una llei natural i immutable, de la mateixa manera que la llibertat és una necessitat natural i social de l'individu. Per arribar a la llibertat, segons Bakunin, cal difondre àmpliament el coneixement reconegut per la **ciència**; aquest mateix reconeixement faria adonar-se als ciutadans que no és necessària l'organització política, l'administració o la legislació, perquè són hostils a aquesta mateixa llibertat i li imposen un sistema de lleis externes despòtiques.

El socialisme i la llibertat esdevenien, per a Bakunin, elements complementaris, ja que la realització de termes com **llibertat, justícia i pau** només es podien donar dins un sistema igualitari. El socialisme, a més, havia de tenir un caràcter **federalista** perquè havia de fer real la unitat del poble, però no la unitat de l'Estat. La societat, segons els anarquistes, s'ha de distribuir en comunes (municipis) que estiguin unides per fer front al poder de l'Estat. Aquests municipis s'haurien d'unir en províncies, aquestes mateixes províncies s'unirien en nacions, per després formar unions de nacions de caire continental que, alhora, acabessin formant una unió de totes les províncies del món. D'aquesta manera es crearia un tipus d'unitat que no seria trencada i s'abolirien, alhora, els Estats polítics.

Així doncs, el que defensa l'anarquisme és una unió en **associacions de treballadors** igualitàries que obtinguin el poder sobre el capital, les fàbriques i els instruments de treball, de manera que es pugui aconseguir una formació igualitària i la realització de la llibertat, la justícia i la fraternitat entre tota la humanitat.

L'anarquisme també va defensar el paper de la **dona**, reclamant la seva emancipació i la igualtat de drets polítics, socials i econòmics. A més, desitjava l'**abolició de la llei familiar i matrimonial**, considerant que el matrimoni natural havia d'estar basat únicament en el respecte humà i la llibertat de dues persones que s'estimen.

L'**educació** es contempla com una manera d'aconseguir la llibertat, sempre fomentant una formació igualitària i on tothom tingui les mateixes oportunitats. Els pares només tenen el dret sobre els seus propis fills d'estimar-los i exercir la única autoritat compatible amb aquest amor, tenint en compte que aquesta autoritat no atempti contra la seva moralitat, desenvolupament mental o llibertat futura.

Per acabar, l'anarquisme **nega Déu** i qualsevol altre principi d'autoritat, diví i humà, creuen que l'home ha d'ésser lliure per sobre de tot, de manera que no pot estar determinat per uns judicis religiosos o morals provinents de cap divinitat.

El moviment anarquista resta encara representat en l'actualitat, tot i que mai es va aconseguir establir aquest tipus d'organització social a cap territori. No obstant això, durant uns anys va ser un moviment amb molta força que, juntament amb altres moviments socialistes, va aconseguir millores pels treballadors.

El moviment anarquista va patir sobretot una **manca d'organització**, a més, d'uns ideals massa radicals com per a que es poguessin complir. El fet que alguns grups anarquistes es decantessin per la violència també va anar en contra d'aquest moviment, que va ser molt perseguit per aquest fet.

L'anarquisme representava la lluita per unes idees molt innovadores, potser eren massa modernes per al moment en què es va iniciar aquest moviment, gran part de la societat, sobretot aquells grups que tenien el poder econòmic i polític, es van declarar totalment en contra d'aquest **moviment socialista radical** que implicava l'establiment d'una societat totalment lliure.

Tot i que les idees anarquistes poden ser ben vistes d'una forma teòrica, pequen per una manca de **pragmatisme**, ja que des del primer moment es pot saber que aquesta societat portarà al caos i mai serà tan ideal com sembla. Aquestes idees eren sobretot defensades pels joves de les classes més baixes de la societat, que creien que la realització d'aquest somni era possible, tot i que no tenien una organització forta ni tampoc van anar més enllà de la creació de sindicats. Tot i això, el moviment anarquista va tenir molta força durant l'expansió del socialisme, encara que va patir una forta repressió, sobretot per por a atacs violents.

La corrent anarquista, juntament amb la marxista o comunista va ser representant d'una classe sorgida a la societat burgesa que sempre havia estat marginada del poder i que lluitava per una millora de les condicions de vida dels **obrers**. Tota aquesta lluita va aconseguir alguns fruits, com la reducció d'hores de treball o la prohibició del treball infantil.

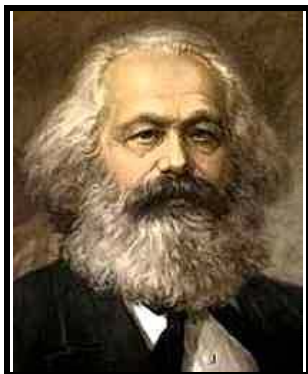
El Manifest Comunista de Marx i Engels

El moviment socialista que va tenir més importància és el **comunisme**, ja que va ésser implantat a molts països i va aconseguir grans canvis en la classe obrera, que va veure com algunes de les seves queixes feien canviar el món on sempre havien estat al darrer lloc.

Aquest moviment va estar encapçalat per **Marx i Engels**, que amb el seu *Manifest Comunista* van establir les bases d'un moviment que es va estendre per Rússia i l'est d'Europa, portant a terme una revolució obrera que va acabar amb la implantació del govern comunista a aquests països a més de la unió dels països que van passar a formar part de la URSS.

La idea base del comunisme és la **lluita entre dues classes**: una opressora i una altra oprimida, que s'enfronten constantment; parlem de la **burgèsia** i el **proletariat**, dues classes sorgides a partir de la Revolució Industrial que van marcar la creació d'un nou model social. Aquesta lluita, que a l'inici es donava de forma individual, passa a esdevenir una lluita de dos grups enfrontats que han hagut d'unir els seus membres per tal de tenir força davant el contrari. Amb la força de tots els treballadors units, s'aconsegueixen noves mesures que milloren la situació, però aquestes només són petites victòries que enalteixen més l'esperit d'unió del proletariat.

La finalitat del moviment comunista era acabar amb la propietat privada i crear un nou tipus de **societat sense classes**, on tots els béns fossin propietat de l'Estat, de manera que es repartissin igualitàriament. La **igualtat**, doncs, era una de les idees defensades pel comunisme,

per a que tothom tingués la mateixa educació i les mateixes possibilitats, sense tenir en compte sexe o nacionalitat, unint el poble per la seva condició obrera.

El comunisme vol **abolir la religió** i la moral cristiana i és per això que es presenta com un moviment contrari al procés històric anterior; representa una **ruptura radical** amb les idees tradicionals, elevant el proletariat a les classes dominants, conquerint alhora la democràcia.

Tot i que, com ja hem dit, el comunisme va tenir una forta empenta a gran part dels països europeus, oposant-se fins i tot al capitalisme, no ha mantingut aquesta fortalesa fins a l'actualitat, de manera que el comunisme ha quedat obsolet a un món dominat pel capitalisme. No obstant això, la revolució comunista va simbolitzar un gran **canvi en el rol social** de l'època, un canvi que s'ha mantingut fins al nostres dies, i que va permetre millorar d'una manera extraordinària la situació dels treballadors explotats per la burgesia. Gràcies a l'acció del moviment proletari, es van millorar les condicions de treball, es van apujar els salaris i es va demostrar la fortalesa d'un grup que fins aleshores no havia estat tingut en compte.

Tot i això, la majoria de sistemes comunistes establerts als Països de l'Est, la URSS o Àsia han sucumbit davant la força del capitalisme, ja que el comunisme els va deixar a un nivell econòmic molt baix que encara pateixen a causa del seu retard a l'hora d'adaptar el sistema capitalista establert a gran part del món. Encara que els països comunistes van poder lluitar durant un temps per l'hegemonia contra els països capitalistes, han estat vençuts i ara han

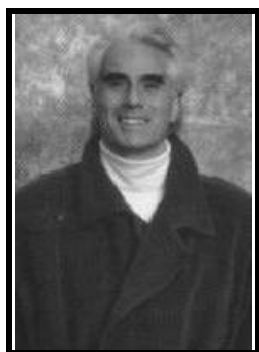
d'adaptar-se al **mercat mundial** per tal de no quedar aïllats i poder competir per a enfortir-se econòmicament.

El major error del comunisme va ser el de voler establir una total igualtat, ja que això eliminava el desig de l'home per a aconseguir millorar, cosa que afectava el nivell de treball. En una societat on tothom aconseguiria el mateix, no calia lluitar per a tenir més riqueses o ser millor que els altres, perquè tothom era i seria sempre igual. A més a més, en el cas concret de la URSS es va arribar a establir una tirania que no permetia cap dissensió de la línia general del Partit Comunista i que eliminava totalment la llibertat de l'individu. Aquest és un altre dels problemes del comunisme, que es centra d'una manera exagerada en el grup i oblidava l'individu, el ciutadà, que no té cap interès si no està organitzat formant un conjunt d'individus. Així doncs, es pot dir que el socialisme va oblidar els ideals de llibertat per tal d'aconseguir una total igualtat, cosa que va simbolitzar la seva caiguda com a sistema polític.

Anarquia, Estat i Utopia de Nozick

Alhora que es desenvolupava el pensament comunista, es va estendre pel món una nova corrent anomenada **liberalisme**, que poc a poc es va anar introduint als països més poderosos, com EUA, França i Anglaterra. Aquest moviment liberal es va dividir en diversos aspectes: econòmic, intel·lectual, polític...que van donar lloc a teories caracteritzades per una fi comuna: la **llibertat**. Cada un d'aquests liberalismes defensava la llibertat en un o altre aspecte, de manera que, tot i que proclamaven un mateix valor, l'aplicaven a camps diferents; a conseqüència d'això aquesta corrent liberal es va dividir i es van crear el liberalisme econòmic, el polític i l'intel·lectual. D'aquest tres, el polític i l'econòmic van ser els moviments amb més força, van aconseguir estendre's arreu del món amb una teoria moderna i arriscada que proposava grans canvis en la ideologia política alhora que mantenia els privilegis de les classes benestants.

El **liberalisme econòmic** defensa, per sobre de tot, el lliure mercat, una política també anomenada *laissez-faire* que es basa en la no intervenció de l'Estat en el mercat, ja que a aquest

se'l considera regulador de la societat. Els liberals creuen que el mercat és un mecanisme just i igualitari que pot regular totes les relacions entre països i l'organització de la societat i és per això que creuen que l'Estat no ha de tenir cap poder sobre el mercat, sinó que aquest mateix mercat ha de ser capaç d'autoregular-se. D'aquesta manera també volen promoure el **desenvolupament personal** de cada ésser humà, fomentant la llibertat de cada persona, fent que d'aquesta manera la societat pugui progressar.

Els liberals es van presentar com a **defensors de la democràcia**, sobretot aquells que lluitaven pel liberalisme polític, reclamant la profundització de les mesures democràtiques, oposant-se a la censura o qualsevol tipus d'opressió de l'individu.

Algunes teories liberals radicals han demanat l'establiment d'un **Estat mínim** o, fins i tot, l'abolició de l'Estat per tal que no es posin traves al comerç i l'activitat econòmica es pugui desenvolupar lliurement.

Quant a la relació amb la utopia, els liberals actuals es presenten com a grans defensors de la **utopia personal**, defensant la idea que el seu sistema és el que millor assegura el manteniment d'unes condicions ideals per al desenvolupament de les persones, facilitant la igualtat entre elles i el progrés del conjunt de la societat. L'Estat liberal és aquell que ens permet decidir la nostra vida i aconseguir els nostres fins proporcionant-nos els mitjans necessaris seguint les normes d'un mercat lliure.

El major error del liberalisme és centrar-se d'una manera radical en l'**individu** i oblidar la societat com a conjunt, justament al contrari que el comunisme. Amb la teoria liberal s'assegura la llibertat del ciutadà, però a l'hora s'oblida la importància de mantenir una societat igualitària, ja que és molt difícil que el mercat pugui autoregular-se per tal de mantenir una societat justa i equilibrada.

El liberalisme es defensa amb la idea que qualsevol persona decideix quin serà el seu futur gràcies a la total llibertat que permet el mercat que no és regulat per l'Estat, aquesta idea no té en compte alguns factors que també determinen la possibilitat de desenvolupament d'un individu, ja que aquell qui sigui fill d'una família pobra és difícil que pugui aconseguir una educació completa per tal de poder tenir un bon treball i augmentar així el seu nivell econòmic. És per això que el liberalisme pocs cops permet un canvi d'estatus d'una persona que ha nascut al si d'una família amb pocs recursos econòmics, de manera que l'establiment total del sistema liberal podria simbolitzar la creació d'unes **noves classes socials** que es mantinguessin invariables. És aquí on es troba el perill de les idees liberals, que poden comportar un oblit de les idees heretades del comunisme que permeten el control del mercat i de la societat gràcies a sistemes com el de l'Estat del Benestar.

Utopies contemporànies

Les utopies contemporànies són aquelles que han sorgit després del liberalisme i encara es consideren ideologies o moviments representats per **grups socials**. Aquests grups es van organitzar en els que més tard serien anomenats **nous moviments socials (NMS)**, grups socials formats per aquells qui defensen una idea o un canvi a través d'una lluita pacifista dins el món democràtic.

Feminisme

Es troben diversos moviments socials sorgits a partir dels conflictes que crea el nostre món; el primer del qual parlarem és el moviment **feminista**, que és l'iniciador d'aquest tipus de grups i representa una lluita que sembla no arribar al seu final.

El feminisme es va iniciar a finals del segle XVIII a Europa i reclamava la **igualtat entre homes i dones**, ja que fins aquell moment les dones havien patit una discriminació i no es trobaven al mateix nivell polític, social i econòmic que els homes. Alguns dels canvis que es demanaven eren: el dret a la propietat privada, la igualtat d'oportunitats al treball i a l'educació i l'establiment del sufragi universal.

Al segle XX va néixer el **moviment sufragista**, derivat de les reclamacions feministes, que defensava el dret a vot de les dones. El moviment, nascut a Anglaterra, va ser iniciat per les idees de Mary Wollstonecraft, autora de *Reivindicació dels drets de la dona*, una obra on es propugnava el **sufragi femení**. Wollstonecraft va aconseguir el recolzament del moviment cartista i, més tard, de John Stuart Mill, tot i que els dirigents polítics de l'època es negaven a acceptar el vot de les dones. Al 1903 es va fundar un partit polític anomenat **Unió Social i Política de les Dones**, que va a portar a terme diverses formes de protesta activa que van crear un clima conflictiu i d'enfrontament a la societat. Amb l'inici de la I Guerra Mundial es va abandonar la campanya del partit feminista, però el nou rol que havien pres les dones a la societat va empènyer els polítics a acceptar el dret de vot de les dones majors de 21 anys al 1920.

Al 1949 es va produir el **renaixement del moviment feminista** amb el llibre *El segon sexe* de Simone de Beauvoir, una àmplia declaració de drets de les dones, que va esdevenir obra inaugural del feminisme de segona meitat del segle XX. Després d'aquest llibre, es va iniciar un període en el qual es van crear les principals obres feministes, com són *La mística de la feminitat* de Betty Friedan o *Política sexual* de Kate Millet, que van donar continguts teòrics i arguments a la causa feminista.

A partir de 1966 s'organitzen grups feministes arreu del món que es manifesten i realitzen actes públics per tal d'aconseguir la **igualtat** de drets amb els homes; a aquests grups s'hi afilien milers de dones i sembla que poc a poc, van aconseguir canviar el panorama polític i social que havia estat establert fins aquell moment. Als anys seixanta els grups feministes es van mobilitzar pel dret de les dones a avortar, fins que als anys vuitanta va ser reconegut a una gran part de països. Tot i això, es va haver de lluitar per tal d'aconseguir totes aquestes reformes, començant pel reconeixement de la igualtat de drets de l'home i la dona, que no va arribar a Gran Bretanya fins al 1975.

Poc a poc, totes les exigències dels partits feministes van ser complertes, és per això que, a partir de 1975, el moviment feminista va patir una davallada amb la manca de noves

demandes per als governs. Amb aquesta aturada del moviment feminista, es va originar un **moviment antifeminista** que ha intentat que les batalles anteriorment guanyades quedin anulades. Com a resposta a aquest moviment antifeminista, es van crear diverses noves obres impregnades d'idees feministes, com són *El mite de la bellesa* de Naomi Wolf i *Reacció: la guerra no declarada contra la dona moderna* de Susan Faludi.

El moviment feminista ha estat un dels més actius i forts de les últimes dècades, ja que ha aconseguit la majoria dels seus propòsits, tot i que avui en dia aquesta lluita encara continua perquè no s'ha arribat a una igualtat completa. Ara sorgeixen nous problemes com la **violència de gènere**, contra la qual segueixen lluitant les organitzacions feministes.

Tot i que gràcies a la lluita de les dones durant el darrer segle s'ha millorat la seva situació a la societat, encara es parla d'una **lluita de sexes** i de **masclisme**, ja que els hàbits adquirits durant tants segles no han pogut ser esborrats encara, tot i que la lluita feminista hagi aconseguit grans millores quant a la situació social de les dones.

El major problema al qual s'enfronta ara el moviment feminista és al respecte per les dones a tots els països del món, ja que hi ha zones on encara no són respectats els Drets Humans i encara es practiquen ritus tribals o cultes religiosos que degraden la figura de la dona i enalteixen el masclisme.

Ecologisme

El segon moviment contemporani és l'**ecologisme**, que acostuma a estar força lligat amb l'anterior ja que aquestes dues ideologies s'han anat apropant al llarg de la seva existència, fins que en l'actualitat s'han arribat a crear partits polítics als quals es defensen ambdues ideologies.

En el cas de l'ecologisme, és un moviment que va néixer als Estats Units per culpa dels creixents problemes de **contaminació del medi ambient**, que van portar a la creació de grups als barris marginals d'Amèrica del Nord que van anar creixent fins a arribar a influir als programes electorals de quasi tots els partits polítics.

A partir de 1966, el moviment ecologista va anar prenent força, sobretot amb la creació de grups com **Greenpeace**, que van anar guanyant adeptes amb el pas del temps, alhora que

augmentava també el nombre de grups verds (ecologistes). El moviment ecologista va promoure la lluita contra la creació i implantació de noves **centrals nuclears**; aquesta tasca va fer que l'opinió pública prengué una major consciència dels problemes mediambientals, sobretot als països industrialitzats més poderosos.

A juny del 1972 es va celebrar la **Primera Cimera Mundial** sobre Medi Ambient a Estocolm, organitzada per la ONU, que va donar lloc a la creació del *Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient (PNUMA)*. A partir d'aquest moment el nombre de manifestacions

i participants va anar en augment, sobretot gràcies a la unió dels moviments ecologista i pacifista. Amb els primers accidents nuclears a les centrals, encara va incrementar més el nombre de participants i es van aconseguir algunes mesures com la paralització de programes nuclears a la majoria de països industrialitzats. Durant dècades els diversos governs es van veure obligats a restringir l'ús de l'energia nuclear perquè l'opinió pública era conscient del que això representava i els grups ecologistes havien aconseguit el poder suficient com per a pressionar els dirigents dels països industrialitzats, que es van veure obligats a incloure idees ecologistes als seus programes electorals.

A partir dels anys vuitanta es van generalitzar les conferències i cimeres sobre medi ambient i els problemes derivats de la **industrialització** i el **mal ús dels recursos naturals**. La ONU va elaborar informes sobre la situació de la Terra i es va veure com poc a poc es creava el forat a la capa d'ozó. Amb l'accident de Txernòbil, el món va prendre consciència de la perillositat de les centrals nuclears i es va veure com l'home havia de millorar la seva relació amb la natura per tal d'intentar conservar els recursos que ella li oferia. Després de Txernòvil es van succeir els desastres ecològics, de manera que cada cop es prenia més consciència de la importància de tenir cura del medi ambient per tal de poder mantenir els seus recursos i no esgotar-los. Aquests nous conflictes van donar lloc a tres **Cimeres Internacionals sobre el Medi Ambient**, a les quals es van tractar successivament temes com l'escassetat de recursos, la contaminació o l'ús de noves energies renovables.

El moviment ecologista ha donat lloc a la creació de diversos **grups polítics verds** que han defensat aquesta ideologia i s'han presentat com a protectors del medi ambient. Amb el pas del temps ha quedat clar que aquest moviment ha tingut grans repercussions i s'ha arribat a crear una **consciència mundial** sobre la importància del medi ambient, intentant establir mesures per aturar l'explotació irregularitzada de recursos per tal de protegir les generacions futures.

El moviment ecologista també ha tingut les seves repercussions en la filosofia, l'**ecofilosofia**, fundada per Arne Naess, parla del perill de la societat occidental, que està arribant als límits de la sostenibilitat i que ha de prendre una nova manera d'actuar per tal de preservar el medi ambient.

Totes aquestes actituds que proclamen un major respecte cap al medi i demanen responsabilitat davant l'ús dels recursos naturals són positives tant per a la natura com per als homes, ja que com deia Hans Jonas al seu **imperatiu ecològic**: "*obra de tal manera que els efectes de la teva acció siguin compatibles amb la permanència de la vida a la Terra*"⁴ Si els sempre es complís amb aquest imperatiu, s'acabarien molt dels problemes que ha causat l'explotació incontrolada dels recursos naturals i es podria assegurar el manteniment de la

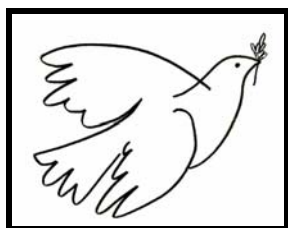
---

⁴ *Wikipedia*, Enciclopedia en línea. Accessible a <http://es.wikipedia.org/wiki/Responsabilidad>

natura tal com està, essent conscients dels efectes que poden tenir els canvis tecnològics a les generacions futures.

Pacifisme

El **moviment pacifista** també és un dels nous moviments socials, sorgit de la por a una guerra nuclear als anys vuitanta entre els EUA i la URSS després de la decisió d'aquests dos països de fabricar caps nuclears d'abast mitjà. El 9 de desembre de 1979 es va convocar a Brussel·les la primera manifestació en contra de la creació d'aquests caps nuclears, tot i que la OTAN, dies més tard, va aprovar la instal·lació de l'armament nuclear a Europa Occidental. Al

1980 es va crear una organització anomenada *European Nuclear Disarmament* (END) que va lluitar per la desnuclearització i el respecte als drets civils als països de l'Est. Aquest primer moviment als anys vuitanta tenia un caràcter internacional, la END era una organització molt flexible que es desenvolupava tant a nivell nacional

com a internacional. Es realitzaven convencions internacionals on es reunien tot tipus de persones, sense tenir en compte la seva influència, només per tal d'utilitzar-les com a mitjà de comunicació de les iniciatives de cada nació. Així, es va fer possible el treball conjunt des de corrents molt diferents, que van posar iniciatives a terme en conjunt.

Amb l'elecció de Ronald Reagan com a president dels EEUU al 1980 es va incrementar la producció d'armament al país, de manera que dos metges (un nord-americà i l'altre soviètic) van decidir crear **l'Organització Internacional de Metges contra la Guerra**, que cinc anys més tard de la seva fundació, ja comptava amb més de 135000 membres a 41 països.

Al 1981 es van portar a terme arreu del món diverses **mobilitzacions pacifistes** que van aconseguir que el president Reagan bloquegés la fabricació de la bomba de neutrons. A més a més, hi va haver mobilitzacions sobretot a Berlín, contra la política bel·licista dels EEUU i la OTAN. Tot i això, dos anys més tard, als EEUU es va crear la Iniciativa de Defensa Estratègica (IDE), amb la qual es tornava a la política bel·licista i es rellançava la carrera armamentística.

Amb l'arribada de Gorbtxov al poder de la URSS, es va iniciar un programa de reformes anomenat *perestroika* que s'allunyava del que fins al moment havia estat la política dels països comunistes, conduint aquests a un apropament al capitalisme i arribant a un procés de distensió de la Guerra Freda.

El 2 de març de 1987 Gorbtxov va oferir un **acord** als EEUU per a l'eliminació dels euromíssils, que va ser signat uns mesos més tard. D'aquesta manera el moviment pacifista va aconseguir eliminar el perill de la guerra nuclear i es va iniciar la democratització dels països de l'est. Així es va dissoldre el moviment pacifista, tot i que aquest concepte és encara utilitzat, sobretot arran del naixement del conflicte armat entre EEUU i Irak. Totes aquestes propostes han originat la creació d'un **grup pacifista**, format per tot tipus de persones, que renuncien a

l'ús de la violència i es declaren **antibel·licistes**. Amb el sorgiment d'aquest pensament s'han creat diverses organitzacions que vetllen per la pau mundial i denuncien les situacions bèl·liques arreu del món, com Amnistia Internacional.

L'inici de la utopia: Thomas More

Thomas More va ser el primer en utilitzar la paraula utopia al seu llibre publicat al 1516 i titulat amb aquest mateix nom: *Utopia*. En aquesta obra descrivia una societat ideal utòpica alhora que criticava la societat anglesa del segle XVI. El concepte, doncs, va aparèixer gràcies a la unió de tres factors:

- La **crítica moral** del capitalisme, la mercantilització i la privatització de les terres que abans havien estat comunitàries.
- El propòsit d'una nova forma moderna alternativa al **comunitarisme municipalista** tradicional.
- Atracció per la manera de viure al **nou món** que s'acabava de descobrir perquè continuaven seguint una organització de les terres comunitària.

Aquesta és, doncs, una utopia que mira al passat i l'idealitza, que es basa en una unió molt forta de la comunitat a un lloc on tothom té total llibertat. A l'hora de comentar l'obra s'ha de tenir en compte que More la va realitzar imaginant un lloc ideal que es podria establir a **Amèrica**, ja que ell tenia una idea de com era el territori gràcies als escrits d'Amerigo Vespucci. Així doncs, la utopia de More es va concebre com a societat ideal per als europeus, ja que representava l'establiment d'un nou model social a un territori on encara no s'havien implantat els ideals capitalistes. Uns mesos més tard de la creació d'aquesta utopia, Vasco de Quiroga la va intentar dur a terme a Mèxic, a Michoacán, transformant-la en un projecte social realitzable.

L'obra es presenta com un relat escrit per **Rafael Hitlodeo**, un viatjant que havia trobat una república on es feien realitat els ideals de justícia i llibertat. L'illa on es troba aquesta república s'anomena **Utopia**, i és allà on es fan reals termes com pau i benestar per a tots els seus habitants. Aquesta illa havia aconseguit mantenir-se al marge de les influències d'altres pobles i aquesta era la raó per la qual encara es mantenia l'organització política ideal que hi havia establert el seu fundador, un home savi i amant de la cultura clàssica.

Després de fer aquesta presentació de la societat que s'estudia durant tot el llibre, l'obra de More es divideix en diversos punts per tal de tenir una millor comprensió de tots els detalls que caracteritzen l'organització social de l'illa.

El primer d'aquests capítols parla de les ciutats de l'illa, centrant-se en la més important d'elles, anomenada **Amaurota**, que tot i que té la mateixa distribució que la resta, ocupa una major extensió de territori. Les ciutats estan protegides per muralles, fosos i torres de guàrdia, de manera que així s'eviten els atacs d'intrusos. Tots els edificis tenen la mateixa mida i estan distribuïts en illes, on cada casa té un pati interior, amb la mateixa separació entre cases a tota la

ciutat. Per tal d'evitar les desigualtats, els habitants van intercanviant les cases, de manera que tota la ciutat és com una **gran casa comunitària**.

El segon capítol descriu els **magistrats** que han de governar la ciutat, que són escollits democràticament a través d'uns representants polítics escollits segons el seu poder. Així doncs, la societat es divideix en nuclis polítics, on el primer i més bàsic és la família; amb la unió de trenta famílies s'escull un jutge anomenat *Sifogrante* que és renovat cada any: la unió de deu *Sifograntes* permet l'elecció d'un *Traniboro* que els representi al Senat. Finalment, cadascun dels quatre districtes en els quals es divideix la ciutat escull un **príncep**, que ha de ser escollit pels membres del Senat. Quan el dirigent ja ha estat escollit es reuneix cada tres dies amb els representants dels ciutadans per tal de tractar temes d'interès per a tota la població i proposar solucions als problemes que es puguin plantejar durant el seu govern.

El tercer capítol ens descriu quines són les **relacions socials** establertes entre els habitants d'Utopia i les **normes** establertes per a fer la divisió de béns entre ells. El principal nucli, com ja hem comentat, és la **família**, que estableix la base de les divisions socials. Les dones queden sota el càrrec dels seus marits i es traslladen a casa seva, formant famílies que no poden superar els setze adults, ja que en el cas que una ciutat estigui superpoblada, part dels seus habitants s'han de redistribuir a altres ciutats amb un nombre menor d'habitants. Quant als béns que necessiten, el cap de família els ha d'anar a recollir al mercat, on no paga res per ells. D'aquesta manera, cada família ha de exposar el fruit del seu treball, menys en el cas del menjar, que és repartit als menjadors comunitaris, on els ancians i els governants tenen un tracte privilegiat. Així doncs, es pot dir que a Utopia, la **generositat** és una norma, tot i que en el cas dels malalts greus, que estan a prop de la mort, se'ls fa morir de la manera menys dolorosa possible, ja que el seu manteniment representa una despesa per a la república que es podria evitar.

El següent capítol parla dels **viatges** que poden fer els habitants d'utopia, que estan regulats per unes lleis molt estrictes, ja que si es facilitessin el viatge seria molt senzill canviar el sistema organitzatiu de l'illa. Tot i això, se'n poden fer, encara que es necessita un permís especial i s'hauria de dir quina és l'estada a cada ciutat. A l'illa d'Utopia també es reben visites d'ambaixadors d'altres països amb els quals la república té una bona relació.

A l'illa d'Utopia s'accepta l'**esclavatge**, tot i que només es dona en persones que han estat condemnades per algun crim o que no han seguit les lleis establertes. Tot i això, és difícil que algú acabi essent esclau, ja que l'illa es regeix per poques lleis, que són molt clares i rigoroses; a més a més, els jutges són molt justos, ja que no estan subordinats al poder dels diners, que no tenen cap valor a la república, de manera que les seves condemnes són les convenients.

Al sisè capítol es parla de les **arts de guerra** a Utopia, que tot i que no són la prioritat per al poble. Tot i això, els ciutadans exerceixen les arts de la guerra com a prevenció davant de

possible atacs. L'exèrcit s'hauria de formar amb mercenaris contractats per l'illa, però en el cas que hagin de lluitar els mateixos utopians, només aniran a la guerra aquells qui ho decideixin ells mateixos. Sempre s'intenta fer la guerra més enllà de les fronteres d'Utopia per tal que les ciutats no siguin destruïdes ni s'afecti la vida dels seus habitants.

A l'últim capítol del llibre es parla del paper que la **religió** té a Utopia. Es segueixen diverses religions, però la majoria dels ciutadans creuen en una força superior als homes que regeix el món. Aquesta força és anomenada **Pare** i se li atorga el poder de la creació, essent en ell mateix principi i fi de totes les coses. Tots els déus es veneren sota el nom de Mitra, ja que es consideren un del sol, interpretat de maneres diferents. Amb l'arribada de **Rafael Hitlodeo** a l'illa, s'introdueix el catolicisme, al qual es van convertir molts dels ciutadans. Aquesta nova religió no va canviar les lleis que regien l'illa, ja que es continuaven acceptant la resta de creences; tot i que es van crear esglésies no estaven sota la direcció papal, de manera que es van buscar sacerdots a l'illa i es van acceptar les dones com a sacerdotesses.

Per acabar, More afegeix una conclusió al llibre, en la qual valora les **tradicions i els costums** propis de l'illa, considerant-los millors als que són propis de l'Europa renaixentista. Amb això More vol emfatitzar la **funció crítica** que ofereix l'obra, ja que molts dels trets propis d'Utopia són absents en la societat del segle XVI. També s'ha de tenir en compte el to satíric del llibre, ja que des del principi compara l'illa d'utopia amb Anglaterra, establint la divisió en 54 ciutats com els 54 comtats anglesos, situant la ciutat principal prop d'un riu i establint l'aïllament propi de l'illa, semblant a la política aïllacionista de Wolsey⁵. També podem trobar un joc de paraules en el nomenament dels territoris d'Utopia i alguns dels seus personatges, per exemple, Hitlodeo vol dir mestre explica romanços i Amaurota, ciutat de la boira. Amb tot això ens queda molt clar que el que More volia escriure era una crítica satírica que es basés en un cert comunisme, de manera que s'aïllava de la política anglesa i mirava cap a les **societats comunitàries cristianes**, basades en la caritat i la generositat. Així doncs, es pot comprovar com aquesta és una utopia que dirigeix la seva mirada al passat, basant-se en una idea molt semblant al que eren les comunitats cristianes en els seus inicis, donant una gran importància a la religió i a la vida en comunitat, promovent una vida dirigida cap a la raó. El que pretén l'autor és donar importància a les **llibertats comunes**, en comptes de basar-se en una vida individual i atomitzada, a la qual conduïa la societat del segle XVI. També vol crear una societat en la qual la **raó** sigui la norma que regeixi la vida de tots els individus, de manera que estiguin obligats a casar-se, això sí, amb la possibilitat de divorciar-se, o que hagin de treballar sense cap tipus de compensació, ja que a l'illa els diners no tenen valor. El que More descriu és una societat unida, basada en la compassió i la caritat, dos ideals cristians, que representa una comunitat on cada

---

⁵ Wolsey va col·laborar amb Enric VII, utilitzant les seves dots diplomàtiques per millorar les relacions internacionals d'Anglaterra. Wolsey va perdre el favor del rei al oposar-se al seu matrimoni amb Ana Bolena, ja que ja estava casat amb Catalina d'Aragó.

individu es regeix per l'interès del conjunt de la ciutat o república. D'aquesta manera, els ciutadans arriben, fins i tot, a perdre la seva autonomia per tal d'assegurar la república i continuar amb un sistema polític i social que sembla ideal.

Aquesta obra representa una introducció als ideals comunistes, més tard desenvolupats per Marx i Engels; alhora, també tracta alguns dels temes que en aquells moments eren considerats tabús, com l'absència de dones que fessin el paper de sacerdot. Amb tot això es demostra que l'obra de More va significar un abans i un després en la creació d'utopies, encara que s'ha de recordar que la seva no va ser la primera societat utòpica. Tot i això, ell va ser l'encarregat de crear un nom per a aquestes societats que, dins la seva inexistència, eren considerades perfectes, proporcionant el terme **utopia**.

Religió i utopia: fe i esperança

Els conceptes de religió i utopia sempre han estat molt relacionats. Segons paraules de Bloch, “la religió és plena d’utopia i la utopia és plenament la seva porció central, la omega del poble lliure a un fonament lliure”. Amb això, Bloch ens vol dir que els conceptes utòpics es poden trobar immersos dins la religió, ja que podem trobar punts comuns entre el plantejament de les utopies i el de les religions.

Per començar, totes dues pretenen fundar una nova concepció del món, establint unes finalitats de la vida humana, és a dir, donen un concepte general del món a partir del qual s’interpreta la realitat; això és el que actualment s’anomenaria **cosmovisió** (*Weltanschauung*)⁶. Aquesta cosmovisió creada tant per la utopia com per la religió pretén deixar enrere els conceptes tradicionals, per tal de crear uns valors nous que introdueixin idees noves que permetin crear una societat millor. Així doncs es pot dir que totes dues tenen la mateixa finalitat, l’aplicació d’uns valors a la societat per tal de transformar-la.

També tenen en comú el fet de ser dos termes **escatològics**, és a dir, que parlen de l’esdevenir de la humanitat i de l’ésser humà com a individu. Això vol dir que es tracten dos temes diferents: la possible arribada a l’establiment d’un sistema religiós, social o polític que sigui ideal (utopia o Cel cristià) i la mort de l’home, que en el cas de la religió representa aquesta arribada al Cel. És per això que podem unir aquests dos temes escatològics en un de sol, que es basa en l’existència d’una fi que marqui l’arribada d’un món ideal. Si parlem en terminologia cristiana, l’arribada d’aquesta fi simbolitzaria el judici final i la creació d’un nou món, el Cel, on viurien els justos i fidels a Déu. Enllaçant aquestes idees amb la cita de Bloch, on l’omega simbolitza el final d’un eix històric, la utopia dins la religió seria la creació d’aquest món fonamentat en la llibertat on tothom és feliç i lliure de fer el que desitgi. Segons això, tant la utopia com la religió es basen en la creació d’un eix històric amb un principi i un final (alfa i omega) on el principi representa l’antiga societat imperfecta i el final és el món ideal.

Religió i utopia neixen cadascuna d’un sentiment, **l’esperança i la fe**. Aquest sentiment humà representa l’anhel de l’home per arribar a un lloc millor, la realització d’un somni, que, en el cas de la religió, es basa en la creença en un ésser diví. Així doncs, podem unir els dos conceptes pel sentiment que creen en l’home, i per la seva necessitat. L’ésser humà necessita aquesta esperança o fe per viure, aquesta és la justificació que Bloch dóna a la creació d’utopies, ja que són la realització dels somnis dels homes. La religió, per la seva banda, també parteix d’una fe per un ésser diví o per la possibilitat d’un món on tothom es regeixi pel compliment d’uns preceptes religiosos. Es pot dir, doncs, que la religió i la utopia estan íntimament relacionades, essent totes dues representants d’una mateixa part de l’home que lluita per

---

⁶ Aquest concepte és utilitzat per Dilthey

mantenir una il·lusió, una creença, ja sigui en un sistema social o polític o en un déu. A més a més, en molts casos la fe de la religió està basada en **l'esperança de la utopia**, ja que el fet de creure en una religió implica tenir un esperança en l'arribada d'un regne que representa la realització d'una utopia, tot i que segueixi uns dogmes religiosos. Tot i això el fet de que l'arribada d'aquest regne s'hagi de produir després de la mort marca l'allunyament de les utopies socials, ja que en aquest cas es busca un **sentit transcendent de la vida**, que va més enllà d'ella mateixa, mentre que la utopia busca el sentit d'aquesta vida dins d'ella, amb la creació de somnis que condueixin a una millora del món o de la vida de cada individu. En aquesta vida, el que impulsa l'home a millorar és l'esperança, en canvi, en la vida religiosa, el que empeny l'home a ser millor és la fe en l'ésser diví.

Tant la religió com la utopia implanten les bases per a una societat ideal, tot i que els motius pels quals ho fan són diferents, com ja hem comentat. També s'ha de parlar del fet que moltes de les utopies socials es basen en la creença en Déu i tenen un **sentit religiós**, sobretot les utopies antigues. En els seus inicis, utopia i religió eren dos conceptes que no estaven clarament diferenciats, sinó que es concebien com un de sol, ja que teories com la de More o Sant Agustí donaven una gran importància al paper de la religió, en aquest cas el cristianisme, a la seva societat utòpica. Tot i això s'ha de tenir en compte que l'inici de la utopia no està relacionat amb la creació de cap religió ja que la primera obra utòpica va ser la República de Plató, que no defensava la creença en cap religió concreta, sinó que tractava aspectes socials o polítics. De tota manera s'ha de reconèixer que els primers sentiments d'esperança i fe dels homes van néixer inspirats per religions (anteriors al cristianisme) i que aquests mateixos sentiments van ser, més tard, utilitzats per les utopies antigues, sobretot les posteriors a Plató, ja que aquest autor no volia inspirar cap tipus d'esperança, sinó més aviat la justícia. La idea de utopia com a projecte, com a somni, apareix més tard, a l'obra de More, que representa l'ideal d'utopia que continua encara vigent, tot i els canvis que ha patit amb el pas del temps.

La utopia també acostuma a fer una crítica a la religió, sobretot si analitzem les obres posteriors a l'època medieval. En moltes d'elles es critica sobretot la religió cristiana pel fet d'establir uns dogmes i de buscar el **sentit de la vida** després de la mort, de manera que la vida només és un camí que ha de portar a la mort, però que ha d'estar marcat pel compliment d'unes normes per tal que a l'hora de morir l'individu pugui arribar al món ideal creat pel Déu, el Cel.

Ernst Bloch defensava la idea d'un "**Regne de Déu sense Déu**", d'aquesta manera es secularitza el terme **fe** entenent-lo com a esperança en un món millor, Bloch vol que el món estigui projectat envers Déu, de manera que es senti admiració per allò que és proper a l'home, com a somni propi d'ell i que, alhora, és llunyà per la seva impossibilitat de fer-se real. En part, aquesta teoria es pot enllaçar amb la idea de Kant de viure com si Déu existís, és a dir, tot i que es parteixi d'un ateisme, els dos pensaments volen enllaçar aquest amb una possible idea de

Déu. Així doncs, es pot dir que la teoria blochiana vol transferir algunes de les idees religioses cristianes al món de les utopies, defensant la creació d'un regne ideal com pot ser el Regne de Déu, tot i que la filosofia de Bloch el transforma en un **Regne de l' Home**, on es projecten els desitjos humans, representa aquell nou món on els somnis poden esdevenir realitat. El Regne de Déu és el *totum*, el fet complet al qual han de representar les utopies, és la representació d'aquell indret on la perfecció és factible. Aquest *totum* cristià, en la filosofia utòpica, és substituït per la creació d'un món dels homes i per als homes, un món de llibertat. És per això que Bloch fa una apologia d'aquest Regne de Déu sense Déu, perquè representa el sentiment humà d'esperança, un sentiment que ens empeny a creure en l'existència del món ideal que abans era representat com el paradís per a Déu i els homes (cristianisme) i que en termes utòpics es representa com el món de la llibertat per l'home. El terme *totum* també representa la recerca d'una totalitat dins el cristianisme, que ens porta a un desig d'arribar a la perfecció total, a la creació d'un lloc on tot segueixi uns canons ideals.

Es pot parlar, a més a més, d'una unió entre **utopia i Déu**, ja que l'ésser diví en la religió cristiana és representat com a perfecte, just, bo i bell, de manera que podem dir que en ell mateix representa una utopia, ja que li són aplicats conceptes ideals, de perfecció, que són interpretats com una mostra de superioritat davant dels homes, de la mateixa manera que tota societat utòpica es presenta com a millora de la societat del moment, se la defensa com a societat perfecta, justa, bona i bella. Així doncs, podem veure com els mateixos adjectius que qualifiquen el Déu cristià es troben també en les ciutats creades pels autors estudiats, de manera que es pot establir una relació entre ambdós conceptes. Totes dues idees actuarien com a **paradigmes** d'una conducta, en el cas del Déu, o d'una organització social, en el cas de la utopia, que rebrien el seu sentit partint com a models de comportament per tal d'arribar a una situació de benestar.

Partint de la idea que religió és esperança i que l'esperança és la base de la utopia, es pot dir que la religió va ser el punt de partida del pensament utòpic, ja que la idea fonamental de la religió és l'existència d'un **món més enllà**, de manera que la utopia aplicava aquesta creença a la creació d'aquest món ideal dins la pròpia vida.

Els dos termes d'utopia i religió en realitat ens volen portar cap a una **final de la història** del qual parlarem més endavant, és a dir, la seva finalitat, ja que tots dos volen establir una societat o un món on tot sigui perfecte i ja no hi hagi d'haver cap més evolució, de manera que s'arribi a una felicitat perpètua, que realitzi els ideals dels homes.

Utopia personal

La utopia no només es pot trobar en un àmbit social i polític, tot al contrari, forma part de la vida de cada individu, ja que tot ésser humà té somnis i esperances, de manera que desenvolupa un pensament que podríem anomenar utòpic, ja que tracta de **somnis somiats despert**. Aquest fet demostra que l'home és un ésser orientat al futur, obert i inconclús, que busca en el futur la realització de les seves esperances. Si parlem en terminologia aristotèlica, considerariem l'home com a ésser en potència, és a dir, com a projecte d'allò que pot esdevenir segons una possibilitat real i objectiva. L'home pot canviar fins a aconseguir allò que somia, ja que té la possibilitat d'assolir la seva concreció.

Tot i que tot ésser humà té necessitat d'aquesta utopia, podem trobar diferents posicions davant d'aquest mateix fet, com per exemple, la de les persones que segueixen una religió i que tenen una creença en Déu. Aquestes persones escullen una utopia que és compartida per més fidels, i que, a més, està orientada cap a una **transcendència**; és a dir, el creient segueix un model de vida perquè creu que en la seva mort arribarà a un món celestial, ideal, aquesta és la seva utopia, un projecte utòpic que va més enllà de la seva pròpia vida.

D'altra banda també podem trobar persones que no creuen en aquest món ideal després de la mort i que orienten la seva vida amb un sentit d'**immanència**, és a dir, creuen que el sentit de la vida es troba en la mateixa vida. És per això que el seu projecte utòpic és una mirada cap al futur, un conjunt d'esperances dipositades en una idea d'avenir que millori el present i que orienti les seves accions. Els no-creients dirigirien les seves accions al compliment d'un projecte de futur, a la realització d'un somni que es troba en la mateixa vida.

També trobem persones que, a l'edat adulta, creen una **utopia del seu passat**. Això s'esdevé, sobretot, quan una persona creu que el seu temps ha passat, que ja no pot complir les seves expectatives de futur, i que sent una certa enyorança pels moments passats, sobretot aquells relacionats amb una infància en la qual no es tenia consciència del propi jo o no existien preocupacions o problemes.

Ho mirem com ho mirem, tot ésser humà creu en una utopia, unes vegades creada per un mateix i d'altres utopies col·lectives seguides per altres persones. Sigui com sigui, tots tenim un somni, la **idea d'una vida millor**, que ens acompanya fins a la nostra mort.

La dialèctica de la utopia

La dialèctica és un concepte filosòfic que ja va ser introduït a la Grècia clàssica per Heràclit i desenvolupat per Plató, que defensava la idea que el món estava sotmès a un canvi continu i que aquest canvi es donava a través d'una oposició entre contraris que lluitaven entre ells.

Més tard, Hegel va defensar aquesta **lluita dialèctica** com a manera d'entendre la realitat i la seva evolució a partir del contrast de dos elements oposats o contradictoris. D'aquesta manera, la realitat es desenvolupava en fases històriques a través de les seves contradiccions internes, que la porten a dur a terme un procés de transformació i ruptura que no segueix l'evolució lineal que se li acostumava a donar. El moviment dialèctic era entès per Fichte com una successió de fases amb els noms de *tesi*, *antítesi* i *síntesi*. La *tesi* representaria l'afirmació o la suposició d'una idea, que es veu enfrontada a una *antítesi* que suposa un contrast i un conflicte; d'aquest conflicte en sorgeix la *síntesi*, que representa la solució a aquest enfrontament, el sorgiment d'un nou concepte que supera el primer, de manera que es pot tornar a iniciar el moviment dialèctic. Tot i que ho sembla, aquest procés no és entès com a infinit, ja que es creu que en algun moment s'arribaria a l'aprehensió de la realitat.

Marx i Engels recuperen el concepte de dialèctica uns anys més tard per crear el **materialisme dialèctic**, derivat de la dialèctica de Hegel. Segons el materialisme dialèctic, només la matèria és real i canvia a través de transformacions i evolucions. Les transformacions, segons aquesta teoria, s'esdevenen a través de contradiccions o **negacions de la negació**; és a dir, una realitat nova sorgeix com a contradicció d'un primer estat (negació), que és també negat (negació de la negació), cosa que forma una idea nova semblant a la primera però més avançada. Marx aplica aquest materialisme dialèctic en l'estudi de la història, creant el materialisme històric, que defensa la idea que la història evoluciona a través de la lluita entre classes, de manera que la societat sempre està formada per dues classes que s'enfronten i lluiten pel poder.

Aquest procés de lluita entre elements contradictoris també es pot aplicar a la utopia, ja que des dels seus inicis s'identifica amb una lluita contra la societat establerta, i a més a més, també representa la lluita entre l'**utopisme** i el **pragmatisme**.

Al naixement d'una utopia ja podem trobar aquesta **lluita amb la realitat**, ja que aquest concepte s'inicia com a model basat en un somni que hauria d'esdevenir real (segons la idea del seu creador). El nou model social neix com a crítica del que ja està establert, intentant transformar-lo per tal de crear una nova organització social o política que sigui millor que l'actual. D'aquesta manera sorgeix com a oposició a allò que ja està establert, de manera que la podríem entendre com la *tesi* de Hegel, a la qual s'oposa la realitat (*antítesi*) i, gràcies a aquest xoc entre idea i realitat, sorgeix un nou model social que representa una millora de l'anterior

(*síntesi*). Tot i això, s'ha de tenir en compte que hi ha casos en què aquest procés no s'arriba a produir perquè tractem de utopies que no tenen repercussions en la societat a causa del seu poc poder davant la societat ja establerta. De tota manera, en el cas que una utopia arribi a tenir repercussions al món real, ho fa d'aquesta manera, ja que no s'arriba a establir d'una manera completa, sinó que la societat adapta algunes de les seves idees, que són aplicades a l'organització social del moment. No es pot defensar la implantació total d'una utopia, ja que això significaria caure en una tirania, ja que l'establiment d'un Estat immutable, on no s'acceptés cap canvi perquè ja és considerat perfecte, seria el més semblant a una tirania. Com a contradicció, la utopia és un sistema per a prevenir les tiranies, ja que ens aporten noves idees i valors, que fan que el món estigui sotmès a una contínua valoració per part dels homes, de manera que sigui impossible establir una tirania, on no es pugui defensar una idea nova d'Estat o d'organització social.

La **lluita dialèctica** més important és la que trobem entre els conceptes **utopia i realitat**, totalment contradictoris. L'evolució de la utopia està marcada pe aquesta lluita contra la realitat, contra el pragmatisme, ja que sempre ha estat menyspreada per aquells qui defensaven una concepció del món que s'ajustés a la realitat, on no fos permès crear somnis que fossin inabastables. Durant la història, aquesta lluita ha passat per diferents estats, depenent quin era el concepte més poderós: si pragmatisme o utopia.

A la **Grècia clàssica**, es pot considerar que no hi havia cap divisió entre aquests dos termes, perquè la realitat era quelcom per descobrir, i els filòsofs clàssics no deixaven de sentir sorpresa davant un món que intentaven comprendre. És per això que Plató va crear la seva República, creient que aquest Estat ideal podia existir, arribant fins i tot a intentar imposar-lo a Siracusa, tot i que es va adonar que el seu sistema no era perfecte, i va haver d'abandonar els seus projectes polítics al topar amb la realitat. És a partir d'aquest xoc que podem dir que s'estableix una veritable diferència entre els somnis i la realitat, ja que la derrota de Plató marca un límit entre aquests dos móns.

Més tard, durant l'època de l'**Imperi Romà** i, sobretot, durant l'**edat mitjana**, es va procedir a l'expansió del **cristianisme**, de manera que es començava a aplicar d'una forma general la utopia als individus, entesos com a elements que formen un col·lectiu religiós. Així doncs, es va introduir el concepte d'utopia de manera general, tot i que amb un caire profundament religiós, que va fer que aquesta "utopia" fos només entesa com a creença en un món millor després de la mort. Els cristians d'aquell moment creien en un Déu totpoderós, que temien, i que els feia complir estrictament els preceptes cristians. Podem interpretar aquesta manera d'actuar també com a antiutòpica, ja que feia que els creient haguessin de tenir una única concepció del món i un sol pensament de com aquest podia ésser millor. A més a més, la religió donava a la utopia, com ja hem dit abans, un caire transcendent, que anava més enllà de la vida. El que es va crear va ser una conducta comuna a tots els seguidors del cristianisme, que

havien de complir les regles manades, amb una fe suprema en **Déu** i respecte a l'**Església**, que era una organització molt poderosa en aquells moments. L'organització de la societat donava el poder al clergat, que formava part de les classes socials més altes al sistema feudal. Aquests clergues eren els únics que tenien accés a la cultura, la qual intentaven preservar fent còpies de les obres que havien estat escrites fins a aquell moment i que tenien certa transcendència, sobretot les dedicades al cristianisme.

Com a contradicció dins el cristianisme, també es va ser un moviment oposat a la utopia, perquè promovia el pensament més pragmàtic, dirigit cap a un seguiment de les normes cristianes, que solien dirigir-se a la repressió dels plaers per tal d'arribar al Cel, el món ideal on Déu portava a tots els seus fidels. Durant aquella època es va intentar acabar amb alguns pensaments idealistes anteriors, es va eliminar qualsevol idea que no seguís els preceptes del cristianisme, fent que tot es dirigís cap a un cert **realisme**, sense cap opció per mirar cap a un futur que no fos aquell imaginat pels ideals cristians. Així doncs, la utopia només existia en relació amb el cristianisme, ja que sense ell deixava de tenir sentit, i no era una utopia com la podem entendre ara, ja que no pretenia establir cap model social, sinó que només es basava en el seguiment d'una religió que comportava el compliment d'unes normes que marcaven el comportament dels individus i les relacions entre ells. D'aquesta manera es limitava el poder del poble, que estava dominat per les altes classes de la societat feudal i que, a més, es trobava indefens davant de l'abús que patia, ja que no coneixia cap alternativa ni tampoc sabia com lluitar contra el poder ja establert.

Al 1516 apareix *Utopia*, l'obra de **More**, que introdueix el concepte de utopia tal i com el coneixem ara, referint-se al lloc que no coneixem i que és ideal, el món al qual no podem arribar. Aquest relat s'allunyava de la tendència cristiana dels anys anteriors, establia una societat més semblant a les primeres comunitats cristianes, tot i que la religió no era la base social. L'obra de More va simbolitzar un gran canvi en el pensament utòpic, ja que feia un retorn a les obres clarament idealistes, com la *República* de Plató.

Tot i la novetat que representava la *Utopia* de Thomas More, autors posteriors van tornar als ideals cristians, encara que van introduir alguns elements innovadors. Entre aquests pensadors trobem Francis Bacon, autor de *Nova Atlàntida*, que va introduir noves realitats al seu món ideal, com són la **ciència** i la **tecnologia**. Tot i que la religió segueix essent una de les característiques de l'Estat utòpic, l'element propi i característic de l'obra és la ciència, que representa un clar avanç en una societat llunyana i molt millor que la del segle XVII (recordem que l'obra va ser escrita al 1627). A més a més, Bacon també prioritzava el tema del coneixement i l'estudi com a base per arribar a una millora de la societat, ja que la investigació feia que el món es desenvolupés, a través d'un intercanvi de coneixements entre els països, o, si

més no, la comunitat de *Bensalem*⁷. Tot i que la religió pren un paper secundari en aquesta obra, s'ha de destacar el fet que s'introdueixin algunes idees que no són pròpies del cristianisme, o que la introducció de la religió fos a través d'un miracle i no per l'acció dels profetes o de Déu mateix. Bacon el podem considerar autor **renaixentista**, acompanyat per altres autors com Campanella, que unia el poder religiós amb el polític, creant un Estat omnipresent que defensava la dependència del poble.

El segle XVIII representa un gran canvi en tots els aspectes: economia, política, societat i filosofia. Amb la Revolució Francesa i l'arribada de la **Il·lustració** es presenten uns nous ideals: igualtat, fraternitat i llibertat. **Kant** defineix el procés il·lustrat d'aquesta manera: "*La il·lustració és la sortida de l'ésser humà de la seva minoria d'edat, de la qual ell mateix és culpable. Minoria d'edat és la incapacitat de servir-se del propi enteniment sense la direcció d'un altre. Ell mateix n'és culpable, d'aquesta minoria d'edat, perquè la seva causa no consisteix en un defecte de l'enteniment, sinó en la manca de la decisió i del coratge de servir-se del seu propi enteniment, sense la direcció de cap altre. Sapere aude!*⁸ *Tingues coratge de servir-te del teu propi enteniment! Aquesta és, doncs, la divisa de la il·lustració.*⁹ Els autors il·lustrats defensaven la primacia de la raó, consideraven que el poble no era major d'edat, és a dir, no era conscient del que realment necessitava i per això es necessitaven uns polítics cultes i amb iniciativa que defensessin nous pensaments per tal de fer evolucionar la societat cap a un estat millor. Dins d'aquest moviment hi ha diverses variants, ja que es dona a més d'un país (França, Alemanya i Anglaterra), a més del fet que cada autor proposava unes teories diferents. Aquest treball es centra en **J. J. Rousseau**, representant de la Il·lustració francesa, defensor d'un optimisme de l'home natural, ja que segons ell l'home era bo per naturalesa i era la societat la que el feia canviar. Segons l'estudi de la seva obra, *Contracte social*, es pot dir que Rousseau creu que la societat pot canviar i millorar a través de l'**educació**, per la qual cosa la podem considerar una utopia pedagògica, completada amb obres com *L'Emili*, que ens diu quina és l'educació ideal. Podríem parlar d'un apropament a la utopia social, alhora, ja que el que Rousseau vol aconseguir és una millora de la societat gràcies a un canvi en el procés educatiu que ajudi a desenvolupar la bondat de l'ésser humà. Així doncs, la Il·lustració representa un moment de canvi, d'assoliment d'uns nous valors, estat ideal per al desenvolupament de la utopia. A més a més, l'exaltació de la importància de la raó i el coneixement van fer que el pensament d'aquell moment fos un gran exemple de desenvolupament de les idees i els conceptes filosòfics i socials. També s'ha de tenir en compte la idea de "coneixement global" que es proclamava durant la Il·lustració, cosa que podem observar amb la creació de l'Enciclopèdia, on es trobaven tot tipus de coneixements. Es miri

⁷ Illa utòpica, vegeu Classificació de les utopies: utopies antigues.

⁸ Atreveix-te a pensar!

⁹ Kant, Immanuel. *Resposta a la pregunta: Què és la Il·lustració?*

com es miri, el procés de la Il·lustració va marcar un abans i un després tant en la organització de la societat com en el pensament filosòfic, cosa que ha fet que esdevingui un dels canvis i revolucions més importants de la història d'Europa. A partir d'aquell moment sembla que les noves utopies tenen una gran acceptació i contribueixen a la creació d'una societat canviant i de ràpida evolució.

Després de la creació de la nova societat burgesa a partir de la Revolució Francesa, comencen a sorgir problemes degut a la industrialització i a la creació d'una nova classe social: el proletariat. Com a resposta a aquestes tensions entre la classe amb poder (burgèsia) i la classe obrera (proletariat) es va crear un nou moviment conegut amb el nom de **socialisme**, que estava fortament caracteritzat pel seu component utòpic. Els inicis d'aquest pensament es troben en **Fourier**, que defensava la idea que la millor manera d'eliminar l'explotació del proletariat era crear comunitats on tothom fos considerat com un igual i els treballadors no siguin explotats (falansteris). Aquest socialisme té un caràcter federatiu i es distingeix per la confiança en la bondat humana i la importància de l'educació com a motor de canvi i evolució. Aquest tipus de socialisme tenia un caire totalment utòpic, fins al punt que, al intentar dur-lo a la pràctica, els seus seguidors es van adonar de la impossibilitat de fer-lo real; és per això que socialistes posteriors, com Marx i Engels, van passar a anomenar-lo **socialisme utòpic**.

Més tard va sorgir el **moviment comunista**, que també és anomenat "comunisme científic", inspirat en les idees de Karl Marx i Friedrich Engels. Aquest moviment es presentava com un socialisme real, que es podia aplicar a la societat, tot i que Bloch segueix defensant la idea d'un corrent càlid i un de fred al marxisme. El corrent fred representa l'anàlisi del present a través del materialisme històric, mentre que el corrent càlid es refereix a la possibilitat o l'esperança que es pot trobar dins la teoria marxista, que demana el canvi en una societat que explota el proletariat. Tot i que els comunistes (o marxistes) renegaven dels conceptes utòpics de bon principi veiem com la seva teoria té unes característiques que s'identifiquen clarament amb la utopia. Marx i Engels volien allunyar-se d'aquests conceptes perquè fugien del idealisme, volien aplicar la seva filosofia d'una manera **pràctica**, que tingués repercussions reals en la societat; és per això que sempre van intentar fugir del qualificatiu "utòpics", que podia marcar les seves teories de manera que es consideressin massa irrealistes com per a poder tenir una aplicació social. A més a més, tot i renegar de la seva concepció com a filosofia per tal de dedicar-se a una pràctica social, el fet d'haver inspirat algunes de les seves teories en la filosofia de Hegel fan que el comunisme esdevingui alhora una doctrina filosòfica, que combina possibilitat amb realitat, ja que es va arribar a aplicar a alguns països. **El comunisme sempre s'ha trobat en el límit entre utopia i realitat**: tot i que vol dirigir-se a un àmbit pragmàtic, tenir unes repercussions pràctiques, està basat en termes bàsicament utòpics, com la defensa d'un canvi en la societat, l'arribada a una organització social i política ideal o la creació d'una ideologia única com a base d'una societat ideal.

El tercer model de socialisme és l'**anarquisme**, el més radical de tots tres, també basat en un moviment d'emancipació i alliberació de la societat, tot i que, en aquest cas, aquesta alliberació consisteix a fer desaparèixer l'Estat i el poder que representa. Els conceptes anarquistes són clarament utòpics, ja que societats com les que promouen teòrics com Bakunin es basen en una anihilació del poder de l'Estat, sense tenir en compte el poder del factor econòmic. Aquest socialisme cau en l'**idealisme** i s'allunya del realisme, ja que les seves idees són massa radicals i no porten enlloc. Tot i això, aquest moviment ha intentat tenir repercussions en el panorama social a través de les mobilitzacions de obrers o proletaris radicalitzats, demanant l'abolició de l'Estat opressor. De tota manera, els ideals de l'anarquisme són força semblants als de la resta de socialismes, basats en el treball comunitari i l'ajuda entre els homes, tot i que les mesures que demanaven per a l'aplicació de les seves idees eren més estrictes. A més a més, encara no s'ha aplicat la ideologia anarquista a cap societat, ja que l'absència de qualsevol tipus de control en un Estat resulta quelcom inconcebible.

Dins la dialèctica utòpica podem parlar també del **capitalisme**, que pren la forma més pragmàtica dins la utopia social, ja que té un fort **caràcter realista**, tenint en compte que a la societat capitalista es dóna total llibertat al mercat, alhora que es condueix la societat a una atomització de l'individu, ja que s'intenta promoure una competència constant entre persones per tal d'aconseguir l'èxit. Dins la societat capitalista s'intenta que tothom s'estableixi dins un mateix cànon, que sigui d'una determinada manera per tal d'adaptar-se a la societat; això fa que la utopia social no sigui cultivada, ja que es creu que el model capitalista és l'únic possible, de manera que no es pot arribar a una millora social. Per altra banda, dins el capitalisme es fomenta la utopia personal, entenent-la com un camí individual que cada home projecta per a arribar al futur que desitja. Així doncs, Nozick parla de la utopia dient que *“és el que es desenvolupa espontàniament de les opcions individuals de moltes persones durant un llarg espai de temps”*¹⁰ fent referència a aquest concepte com a suma d'individualitats, creient que el sistema capitalista és el que millor defensa la utopia perquè pot fer realitat les aspiracions de cada individu mitjançant una societat oberta a totes les possibilitats, on tothom hauria de tenir les mateixes oportunitats.

D'altra banda, al segle XIX va sorgir un nou model d'utopies anomenat **antiutopies o distopies**, que es creaven a partir de la deformació d'una utopia feta realitat. És a dir, els autors imaginaven com seria el món si algunes de les utopies proposades per algunes ideologies es fessin realitat. Dins d'aquest àmbit podem trobar obres com *1984* o *El món feliç*, que ens presenten societats totalment controlades on s'elimina el pensament propi de l'individu per tal que s'adeqüi als ideals dels governants. Aquestes obres són una síntesi entre utopia i pragmatisme, ja que tot i que les considerem una continuació d'un ideal utòpic, estan

---

¹⁰ Nozick (1988)

impregnades de pragmatisme, cosa que les fa esdevenir creïbles i properes al lector. L'objectiu de les antiutopies era criticar les obres anteriors i també la societat del moment, de manera que s'intentava crear una visió negativa del món que pogués resultar del desenvolupament que seguia la societat. Els autors aplicaven una base pragmatista com a crítica al món ideal, de manera que demostraven com una utopia feta realitat era impossible, esdevenia una tirania. Així doncs la seva manera d'entendre les utopies estava lligada amb la realitat, ja que volien jutjar els ideals a través de la seva possible aplicació a la societat del moment, d'aquí en sorgien obres fosques, crítiques, que mostraven una societat molt allunyada del que es considerava com a ideal. Aquest tipus de narracions van simbolitzar un canvi en la manera d'entendre la utopia, ja que demostraven d'una forma molt clara que a través de la consecució d'un ideal no es podia arribar a establir una societat perfecta; això va fer entendre a moltes persones que la funció de la utopia no era dir quin seria el sistema polític o social perfecte, sinó fer una crítica de la societat del moment i proposar alguns mitjans per tal de millorar-la, sense que aquestes mesures haguessin de ser complertes totalment.

Final de la història i de la utopia

El desenvolupament dels conceptes utòpics ha portat alguns politòlegs, filòsofs i ideòlegs a defensar la idea d'una fi de la utopia, molts cops amb el suport d'una teoria sobre la fi de la història. Segons aquests pensadors, es pot arribar a un moment en el qual la història acabarà tal com l'entendem avui, o bé es pot arribar a crear una societat utòpica entesa com a nova ideologia que porti al final de la resta de les utopies, que es esdevindran inútils. Aquestes teories són defensades per diversos autors; quan parlem de la fi de la història i, com a conseqüència, de la utopia, hem de fer referència a Francis **Fukuyama**, defensor del **liberalisme**; quan parlem d'una utopia que hagi d'ésser implantada totalment per a millorar la societat, s'ha de tenir en compte el pensament de Herbert **Marcuse**, que creu en un espai utòpic a l'edat contemporània basat en una **nova forma de comunisme**, inspirat en les idees de Marx, sobretot.

Per començar, tractarem la teoria de **Marcuse**, que és la primera per ordre cronològic, això l'allunya més de l'actualitat, però tot i això, el tracte que fa des les noves tecnologies i la ciència fa que el seu pensament tingui encara vigència, tot i que en termes ideològics es troba força lluny de la realitat mundial d'avui en dia.

Primer s'ha de tenir en compte quin és el concepte d'utopia que Marcuse defensava, ja que s'allunya de les definicions donades per altres filòsofs anteriors. Segons ell, la utopia és un concepte històric que es refereix a **projectes de transformació social que es consideren irrealitzables**. Aquesta impossibilitat de fer-los reals només serà estrictament real quan fem referència a utopies que es trobin en contradicció amb les lleis de natura que regeixen la vida dels homes. Si els projectes utòpics només troben la oposició dels factors propis de la societat, es pot considerar el projecte com a no-utòpic, ja que la seva realització seria possible uns factors diferents. És per això que Marcuse no entén el marxisme com a utopia, sinó que creu que es podria realitzar sota unes determinades condicions, que, segons l'autor, es donen en una societat avançada tant industrialment com tecnològicament. Per a Marcuse, la societat capitalista pot ser convertida en una societat comunista, si aquest concepte s'entén des d'una nova òptica i es donen les condicions idònies, que es redueixen a només dues: s'ha d'arribar a un desenvolupament màxim de la **tecnologia**, de manera que el treball físic de les persones el puguin realitzar les noves màquines, així les persones es podrien dedicar a tasques que requerissin un esforç mental que només pogués ser dut a terme per elles. I també s'ha de mantenir la condició de que hi hagi una gran **automatització**, que segons Marcuse és incompatible amb el capitalisme. Marcuse dóna una nova utilitat a les tecnologies, ja que les considera un factor que pot propiciar un canvi cap a una nova societat, a través de la negació d'algunes de les idees que es consideren pròpies i essencials del capitalisme, com la negació del principi de l'èxit.

La **revolució** que proposa Marcuse per tal d'introduir al món una nova societat basada en alguns pensaments del marxisme, ha de ser iniciada o bé per la consciència revolucionària de les minories socials o per l'acció de masses marginades de la societat. Al primer cas, la revolució s'iniciaria per una part de la població que no vol assimilar ni acceptar les principals idees del capitalisme; en el segon cas, la revolta seria iniciada per aquelles classes que ja es troben fora de la societat i que no senten cap tipus d'atracció pel sistema capitalista. La unió d'aquestes dues forces podria fer sorgir l'**esperança** d'un possible canvi que conduís la societat cap a una nova organització que superés totes les utopies anteriors i porti a una autèntica alliberació. Aquesta alliberació suposaria un canvi en les necessitats de la societat i també en els valors que la regeixen, de manera que el canvi el domini siguin factibles.

El nou mode de vida que proposa Marcuse es basa en una nova concepció d'aquesta, implica el desenvolupament de les necessitats vitals de **llibertat**, i s'ha de fonamentar en uns nous valors, deixant de banda les concepcions judeocristianes. Així doncs, la societat serà més lliure, de manera que ja no estarà sota les necessitats repressives que comporta el cristianisme. Alhora, però, també es pot desempallegar de l'excessiu consum comportat pel capitalisme, de manera que aquesta llibertat a l'hora de consumir es substituiria per un consum **just i equitatiu**, de manera que tothom pogués tenir les necessitats bàsiques cobertes. Marcuse vol utilitzar les **noves tecnologies** com a reforç d'aquesta societat, de manera que permetin alleugerir els treballs més durs i s'utilitzin més racionalment. D'aquesta manera, la ciència seria el camí cap a la realització d'una utopia, que podria ésser aplicada i, per tant, simbolitzaria el final de la utopia, perquè qualsevol aplicació total d'una teoria utòpica elimina la possibilitat de crear-ne d'altres o canviar la mateixa. Podem relacionar aquest concepte de fi de la utopia amb el de **fi de la història**, ja que, com hem dit abans, la seva realització depèn de la superació de certs aspectes històrico-socials que han marcat el desenvolupament social durant la història. Així doncs, es crearien unes noves necessitats, més radicals i no lligades al pensament capitalista, de manera que es pogués parlar d'unes noves condicions antropològiques que simbolitzessin un trencament de la història que portés cap a un procés d'emancipació social. El que Marcuse volia crear era una societat on ningú estigués sotmès a cap alienació ni a un treball forçós, per tal que tothom pogués disposar de temps lliure i es creés una societat realment **lliure**.

El pensament de Francis Fukuyama és totalment contrari al que hem desenvolupat de Marcuse, tot i que alguns dels conceptes que utilitzen tenen certa relació. La idea de fi de la història, per exemple, és present en la teoria de tots dos, tot i que el seu significat varia. En el cas de Marcuse, la **fi de la història** arribava per un canvi en les condicions antropològiques de l'home, com a creació d'unes necessitats que fins ara havien restat amagades. Fukuyama entén la fi de la història com a arribada a un moment històric en el qual ja no es poden produir gaires fets importants, de manera que el sistema polític establert a gran part del món sigui la **democràcia liberal**. Fukuyama creu que s'ha arribat a un moment en el qual no es pot concebre

cap teoria política o social millor que la democràcia liberal, que s'ha anat establint poc a poc a la gran part de països. El pas del temps demostra, segons l'autor, que poc a poc totes les societats accepten el pensament liberal, perquè és el lloc adient per a que s'expressi la racionalitat de l'home.

Per a defensar les seves idees, Fukuyama es basa en la concepció històrica de **Hegel**, més tard interpretada per Kojève, segons la qual la història avança a través d'un continu **conflicte** entre sistemes polítics o de pensament que xoquen i es desintegren a causa de les seves contradiccions internes. Segons el pensament hegelianà, la fi de la història es faria realitat quan s'arribés a la llibertat, perquè l'evolució històrica no era més que un camí cap a la llibertat; si apliquem aquesta idea, es pot entendre la democràcia liberal com a fi de la història, perquè fa realitat la llibertat, tant personal com econòmica. Hegel considerava que el punt concret de la fi de la història era el 1806, quan ja s'havien descobert i aplicat els conceptes de **llibertat i igualtat** als països més avançats. La idea que Fukuyama defensa és que ja no queda cap enemic de la democràcia liberal, perquè moviments socials com l'ecologisme o el pacifisme no tenen força suficient com per a oposar-se a la força d'un sistema aplicat a la major part del món. L'únic moviment que pot oposar resistència a la democràcia liberal és d'islamisme; la resta de teories han sucumbit davant la força del liberalisme, tot i que hi ha diversos factors que compliquen la seva implantació. Segons Fukuyama el més difícil dels factors és la incompleta correspondència entre pobles i Estats: els Estats són creacions polítiques amb propòsits definits, mentre que els pobles són comunitats morals preexistents. L'èxit o el fracàs de les idees liberals depenen de si s'arriba o no a una conformitat entre pobles i Estats.

Fukuyama defensa la idea que hi ha una unió entre el desenvolupament econòmic i l'històric, tot i que el fet que la democràcia liberal s'hagi establert a gran part del món està més aviat relacionat amb les conseqüències de la **industrialització**, que crea uns grups d'interès que poden ser més fàcilment tractats des d'una òptica liberal, tal com demostra la derrota del comunisme a la URSS. Per tal de fer una afirmació positiva sobre la democràcia, el politòleg parla dels beneficis que aporta a la societat, sobretot en el camp de els llibertats, ja que permet l'expressió del poble i deixa que aquest pugui influir en el desenvolupament de cada Estat d'una manera més directa a través de, per exemple, l'elecció dels seus representants. També es pot parlar del paper de la industrialització com a introductora de la democràcia, perquè va crear una classe social mitjana que exigia la seva participació en la política, a més de la igualtat de drets.

Quant a d'importància de l'**economia**, tot i que Fukuyama creu que és el fil de desenvolupament històric, pensa que hi ha hagut certes discontinuïtats històriques marcades pels homes, que no només tenen aspiracions de caire econòmic. Si el desenvolupament històric està motivat per altres factors, s'ha de saber quins han estat aquests motius que han contribuït a l'expansió de la democràcia liberal. Segons Hegel, la raó que justifica el desenvolupament de la història és el **desig de reconeixement** dels homes. El perquè del recolzament de la població a la

democràcia liberal es troba en el fet que ens reconeix com a ésser individuals i ens valora segons la nostra pròpia autoestima. Així doncs, la base de l'èxit del liberalisme és aquest reconeixement de l'home com a individu, de manera que cada persona sent que és valora com a tal i no només com a part d'un grup. Amb l'evolució del sistema democràtic liberal s'ha intentat emfatitzar aquest interès pel ciutadà com a tal, no només com a membre d'un Estat. El que és vol crear és un sentiment d'orgull per un sistema polític que reconeix la llibertat i la igualtat, creant així una **cultura democràtica o cívica** que comporti l'acceptació d'uns valors que formen part d'aquest sistema polític. Per a Kojève la fi de la història ha arribat perquè s'ha complert el desig de reconeixement dels homes, l'Estat universal i homogeni satisfà plenament aquest anhel. Tot i això aquest reconeixement comporta el perill de formar uns homes massa absorts en la seva pròpia individualitat, egoistes i massa ambiciosos, com ja planteja Fukuyama a *El final de la història i el darrer home*:

“La decadència de la vida comunitària suggereix que en el futur correrem el risc d'esdevenir últims homes, segurs i absorts en nosaltres mateixos, buscant comoditats privades i freturosos d'anhels thymòtics¹¹ per objectius més alts. “ Fukuyama (1998)

Quant als països que encara no es troben sota una democràcia liberal tal com s'entén segons el pensament occidental, Fukuyama creu que en un futur proper viuran en una etapa encara històrica, mentre que la resta de països ja democratitzats seran considerats països **posthistòrics**, perquè ja hauran superat el desenvolupament històric que fins ara havia estat comú per a tots els països. Segons les prediccions del politòleg, el bàndol de països posthistòrics viurà amb una competència econòmica però no bèl·lica, ja que els nacionalismes només seran expressats a l'esfera privada de cada país. En canvi, els països encara **històrics** seguiran trencats per conflictes religiosos, nacionals i ideològics i es seguiran aplicant a les antigues regles de la política del poder.

El fet de parlar d'una fi de la història implica alhora una **fi de la utopia**, ja que el desenvolupament d'ambdós conceptes està unit i no poden ser entesos l'un sense l'altre. Fukuyama es basa en la idea que no s'ha creat cap sistema social o polític que sigui millor que la democràcia liberal, ja que totes les ideologies o utopies creades no han estat capaces de substituir la societat democràtica, cosa que demostra la seva fortalesa, tot i patir **crítiques**, sobretot la dels partits d'esquerres. Aquestes crítiques es basen sobretot en la desigualtat econòmica de la societat liberal, tot i que defensa els ideals de llibertat i igualtat. Aquesta crítica es respon des de l'òptica liberal dient que a la majoria de països liberals democràtics es lluita per aconseguir la igualtat a través del **benestar social**. D'aquí sorgeix la societat de classe mitjana i aquesta societat seguirà sense ésser igualitària en certs aspectes, però les causes d'aquesta desigualtat seran la desigualtat natural del talent, la divisió del treball econòmicament

¹¹ Fukuyama parla del *thymos* com a esperit que ens porta al desig de reconeixement.

necessària i la cultura. Així doncs, es pot dir que el liberalisme no resol alguns problemes relacionats amb la divisió del treball, tot i que això es justifiqui fent referència a les capacitats naturals de cada persona.

Tot i que la teoria que defensa Fukuyama suposi l'acceptació d'una societat sense utopies, no s'ha de creure que pel fet que no s'hagi creat cap sistema millor no tingui sentit pensar en possibilitats per millorar l'actual liberalisme. **Les utopies són necessàries** perquè representen una crítica a la societat del moment, a més, tot i que el liberalisme s'imposi arreu del món, han seguit sorgint noves formes de veure el progrés, amb crítiques d'ecologistes i pacifistes, que reclamen canvis en l'actuació dels dirigents polítics mundials. Això demostra que **la utopia no ha mort**, perquè encara segueix present com a moviment col·lectiu i també en el pensament de cada individu, que en la societat capitalista crea una utopia personal que es basa en la realització de les seves expectatives de futur.

La força de la utopia es troba en la seva capacitat de crear possibilitats de millora, a més d'implicar un col·lectiu en un moviment crític, que comporta una necessitat de **renovació de la societat**. La utopia comporta una reflexió sobre la situació política i social del moment, el fet que es creïn unes concepcions del món noves impliquen un enriquiment intel·lectual, ja que proporcionen una nova forma de veure el món, una cosmovisió que pot afectar fins i tot l'actuació política. La implantació de la democràcia ha fet que sigui molt més fàcil influenciar els partits polítics i la direcció del país, ja que els ciutadans exigeixen una representació als partits que han d'escollir. Això comporta una relació entre utopia i realitat en l'actualitat, ja que fins i tot les tendències més idealistes i poc pragmàtiques tenen una representació als governs a través dels partits d'esquerra més joves.

No es pot caure en una acceptació total dels ideals de la democràcia liberal, hi ha molts **problemes socials** a les societats liberals que haurien de ser resolts, cosa que ens demostra que l'esperit utòpic és encara vàlid, perquè pot permetre fer reals els canvis socials que facin millorar definitivament l'organització social dels països capitalistes. La crítica utòpica és totalment necessària, no com a fi, però sí com a mitjà per al canvi. És a dir, no podem concebre una utopia pensant que ha de fer-se real d'una manera total, sinó que l'hem d'acceptar com a mitjà per a realitzar alguns canvis que permetin aproximar-se a la idea originària i utòpica que s'havia creat. La realització completa d'una utopia es impossible per dos motius: una utopia feta real perd el seu sentit, ja que es demostra que era una ideologia pragmàtica; a més, una utopia implantada en la realitat es pot identificar amb una **tiranía**, ja que no permet la creació de noves idees polítiques o socials, creient que la que hi ha implantada ja és perfecta i ha de ser així per sempre.

Nous moviments socials

Els moviments socials són una agrupació d'individus o organitzacions dedicades a qüestions sociopolítiques que tenen com a finalitat una **transformació social**. Els moviments socials tenen el seu origen a les crisis de les organitzacions d'esquerra socialdemòcrata i de socialisme real, principalment partits polítics i sindicats. Són una forma d'organització de col·lectius que acostumen a ser alternatius i lluiten dins d'un camp polític concret.

Els nous moviments socials han sorgit durant aquests últims vint-i-cinc anys i han esdevingut fenòmens socials i polítics amb cert ressò. Aquests moviments (a partir d'ara anomenats NMS) s'han originats als països industrials com a resposta a les realitats socials d'aquests països. Dins d'aquests NMS podem trobar el **feminisme, el pacifisme i l'ecologisme**, que actualment són defensats pels partits de nova esquerra i els ecologistes. El que volen representar és una nova manera de veure la política, interpretant-la des d'un nou mètode, nascut de la societat industrial.

Durant el segle XIX va néixer una nova distribució social a causa de la **industrialització**, ja que la societat es trobava molt polaritzada segons les posicions econòmiques i socials que ocupaven els diferents grups. Diverses resistències i renovacions van fer possible un enfrontament al sistema establert, cosa que va fer que sorgissin noves cosmovisions, noves formes de veure les coses, que van fer que els grups socials es cohesionessin. A partir d'aquell moment, el grup obrer va adaptar les idees marxistes i va iniciar el moviment del **proletariat**, que ja tenia un discurs, un model organitzatiu i una pràctica política i social.

Els **nacionalismes** sorgits al centre d'Europa al mateix segle van tenir les mateixes repercussions en aquells petits grups socials que es sentien amenaçats pel procés d'industrialització. Aquests grups es van basar en una crítica dels valors que representaven el capitalisme, arribant a caure en l'antisemitisme, ja que la raça jueva es relacionava amb el control del poder econòmic. Aquest grup no es pot considerar un NMS, ja que aquests es distingeixen pels seus activistes i el fet de buscar simpaties a tots els sectors de les estructures de les societats avançades. A més a més, els NMS ofereixen uns **postulats globals**, que van dirigits a tot el món, els valors que volen implantar han d'ésser universals. D'altra banda, i tot i que sembli una contradicció, els seus objectius tenen un **caràcter particular**, és a dir, són unes propostes molt concretes i especificades. El que desitgen és un canvi en les estructures polítiques mundials a través de canvis en les escales de valors del món, creant uns principis que esdevinguin universals i siguin respectats per tots els éssers humans.

Els NMS no es basen en una ideologia que marqui unes pautes estrictes a la societat, sinó que es guien per la intenció de fer realitat petites fites que ens empenyin cap a un nou sistema mundial, tant en política com en valors. D'aquesta manera, els NMS poden aconseguir

que els seus valors siguin implantats a alguns partits polítics, ja que el sistema electoral després de la industrialització està marcat per la fita d'aconseguir el major nombre de vots possibles representant una part de la població i la seva manera de pensar. Així, es van crear partits denominats **verds, o ecologistes**, que volien representar els nous moviments de la societat, basant-se, sobretot, en el fet que els joves s'identifiquessin amb ells. Aquesta política ha fet possible certa unió de tots aquests moviments, i també una àmplia representació dels mateixos, ja que són molts els partits que, veient els resultats que això podia garantir, van decidir proclamar-se defensors dels valors propis dels NMS.

Els partits que més influenciats han estat per els nous moviments socials són els denominats d'esquerreres, que han promogut l'extensió dels nous valors proclamats pels NMS, tals com el feminisme o l'ecologisme, de manera que es presenten com a representants i defensors d'aquests mateixos valors. El mecanisme més utilitzat per a presentar-se com a representants dels NMS són les **grans campanyes**, que ja estan pensades per a tenir un màxim ressò als mitjans de comunicació. També utilitzen el **mecanisme de la protesta** per a tenir una representació en un àmbit més informal, com una mena d'arma política per a mobilitzar encara més l'opinió pública.

Els **joves** són uns dels aspectes que més ha propiciat el naixement i la continuïtat dels nous moviments socials, els joves nascuts en una època de benestar, en comptes de preocupar-se estrictament per la seguretat econòmica i física, dirigeixen els seus pensaments al desenvolupament de les persones i a la **qualitat de vida**. El fet que desapareguessin algunes de les preocupacions que sempre havien estat presents en la societat, va fer que l'opinió pública emfatitzés alguns aspectes de la societat que fins aquell moment havien estat deixats de banda. També es van utilitzar tècniques que mai no havien estat pròpies de la política, com les manifestacions o els boicots, que van fer que els moviments juvenils tinguessin un major ressò, fins que avui dia s'han convertit en un dels centres d'atenció de la política. Els drets que es van crear a partir del segle XIX han fet possible la creació d'un moviment de queixa que abans no havia pogut exigir el compliment d'uns ideals que esdevenien, a partir d'aquell moment, universals. Amb l'aparició d'alguns fets força impactants per la societat i la creació d'una conscienciació pública es van aconseguir formar les bases dels NMS, que van desencadenar protestes com a resposta als esdeveniments que van sacsejar l'opinió de la població.

Si analitzem el possible futur dels NMS i dels partits que els representen, podem dir que el seu **avanç al terreny polític** depèn considerablement de la llei electoral que regeix cada territori. Hem de recordar que els partits que acostumen a representar els valors dels NMS són petits, i això fa que pateixin cert desavantatge a llocs on amb una minoria simple s'escull el partit que ha de governar. Tot i això, si parlem a nivell estatal, a Espanya aquest tipus de partits no pateixen el mateix desavantatge, ja que es pot formar governs a través de pactes, cosa que dóna opcions de formar govern a partits com *Izquierda Unida*. En el cas de Catalunya ens

podem trobar el clar exemple d'*Iniciativa per Catalunya*, que tot i no tenir un gran nombre d'escons, pot accedir al govern per mitjà de pactes, com el del Tinell, que es va donar tant en l'anterior legislatura com en l'actual. Aquesta participació al Parlament pot donar la oportunitat als petits partits de fer-se més coneguts, ja que tenen una cobertura informativa que d'altra manera seria més complicada d'aconseguir.

Al veure com els partits verds o ecologistes prenen cada cop més importància al panorama polític del nostre país, molts partits majoritaris han intentat apropiarse d'algunes de les seves idees per tal d'esdevenir també representants dels moviments feministes, pacifistes i ecologistes. Podem trobar un exemple d'això en el **PSOE**, que durant la guerra d'Irak va prendre una postura pacifista, en contra de l'enviament de tropes espanyoles, oposant-se al partit en el poder d'aquell moment, el Partit Popular. Tot i això, aquests mateixos partits no acostumen a defensar les mateixes idees quan ocupen el poder-; seguint l'exemple del PSOE podem parlar de l'entrada a l'OTAN d'Espanya, que es va donar quan aquest partit governava.

A més dels NNMS dels quals ja hem parlat, n'han sorgit d'altres més actuals, com el moviment **okupa**, el moviment **hacker**, el moviment pel **software lliure**, el moviment **antiglobalització** i el moviment **indigenista** de l'Amèrica Llatina. Aquests moviments responen a una realitat social que no es troba representada pels polítics, de manera que qui lluita pel canvi en aquests àmbits s'ha d'organitzar d'una manera independent, normalment sense cap suport polític ni tampoc amb un seguiment seriós dels mitjans.

Un dels elements que han afavorit l'expansió dels moviments socials és el desenvolupament de la tecnologia, sobretot les **tecnologies de la informació i la comunicació** (TIC), que han fet que apareguin diversos moviments socials de caire local, regional o global. La informàtica ha fet que sigui més senzill crear i editar materials de propaganda que són fàcils de difondre per internet, Amb la creació de la xarxa ha nascut un espai de trobada per als moviments socials. Alguns dels NMS que ara estan prenent força no es podrien entendre sense la influència de les noves tecnologies, com el moviment antiglobalització.

Dins els moviments socials també podem parlar de les **ONG** tot i que són enteses com a estructures organitzatives amb poc entramat social i que en molts casos no volen transformar per complet la societat, sinó només conscienciar-la dels problemes mundials i demanar la seva ajuda per a alleugerar-los. El voluntariat també és entès com un moviment aïllat de la política, que vol arribar a un repartiment just de les riqueses al món.

Alguns sociòlegs com Paul Bagguley i Nelson Pichardo critiquen la teoria dels nous moviments socials per diferents raons. Per començar, creuen que aquests moviments ja van existir durant la revolució industrial i són els mateixos que existeixen ara amb una forma diferent, hi ha una **manca de criteris empírics** per tal de marcar la diferència entre aquests moviments. A més a més, creuen que aquests NMS només es concentren en el **pensament polític d'esquerres**, sense que hi hagi cap d'aquests NMS que defensi un pensament més

tradicional o capitalista, sinó que tots els que han sorgit ho han fet com a oposició al model conservador. També estan en contra que es pensi que aquests moviments hagin estat impulsats per la classe mitjana, ja que creuen que en la societat actual és molt difícil fer una classificació social per classes, de manera que es pot considerar que no parlem d'un nou tipus de moviment, sinó que estem equivocats en creure que impliquen una novetat. A més, també es critica la **manca d'organització** dels moviments socials, que acostumen a ser recolzats només pels joves, i que no aconsegueixen el compliment dels seus objectius perquè no són representats d'una manera seriosa.

Tot i les crítiques rebudes, els NMS tenen cada dia un major poder en la societat, ja que són capaços de mobilitzar grans nombres de persones. Poc a poc podem veure com moviments que als seus inicis eren considerats marginals tenen un major nombre de seguidors i aconsegueixen crear una organització cuidada que garanteix el compliment dels seus objectius, o, si més no, aconseguir conscienciar la població sobre problemes que poden ser locals o, fins i tot, mundials.

Internet com a espai utòpic: els blocs

Segons el TERMCAT, un bloc és una “pàgina web, generalment de caràcter personal i poc institucional, amb una estructura cronològica que s'actualitza regularment i que presenta informació o opinions sobre temes diversos”. Aquest terme va néixer a l'octubre del 2005, tot i que abans aquest concepte de pàgina web personal ja tenia un nom, que era **diari interactiu personal** (dip), tot i que la traducció era molt criticada perquè era molt diferent de la paraula que s'utilitzava en anglès per a referir-se a aquestes pàgines, que és *blog*. En anglès, la persona a la qual pertany aquest *blog* és anomenada *blogger* i, en català, **blocaire**. Encara que ja estigui regulat l'ús d'aquestes paraules, els blocaires acostumen també a utilitzar altres termes per a referir-se al mateix concepte, utilitzant algunes expressions en anglès com *weblog* o el ja anomenat *blog* i també el concepte de bitàcola, que en castellà seria *bitàcola* o *blog*.

Els blocs són actualment un sistema molt utilitzat a la xarxa, cada dia guanya nous adeptes i un gran nombre de *posts* és publicat. Els *posts*, o també anomenats articles en català, són les entrades que el blocaire va escrivint, que són ordenades per la data en la qual són publicats, de més antics a més nous, de manera que es poden observar ràpidament si al bloc hi ha hagut actualitzacions. També es poden afegir comentaris a cada *post* si l'autor ho autoritza, de manera que el lector pot participar en el projecte i opinar sobre allò que llegeix; això fa que es creï una interacció entre escriptor i lector que fa que els blocs esdevinguin propers i atractius per al públic.

Es blocs existeixen des dels inicis d'Internet, Tim Berners Lee, qui va ser l'inventor de la xarxa, tenia un bloc on anava escrivint articles per dir quines havien estat les novetats a la web. Tot i aquests inicis dels blocs, la primera pàgina personal tal com les coneixem ara era de Dave Winer, creat al 7 d'octubre de 1994. La definició que podem donar des d'aquell moment al bloc és la que proposa Mercè Molist: “un bloc és un web on una o més persones publiquen regularment enllaços a altres llocs d'Internet, comenten notícies o expliquen la seva vida”¹². Technorati ens dóna una altra definició de bloc que és: “un bloc és un diari personal al web. Alguns blocs estan fets per a una petita audiència, altres poden tenir una gran influència en els seus lectors. Els blocs són influents o personals, o ambdues coses, i reflecteixen tantes opinions i temes com persones que els escriuen”¹³. Segons Technorati el poder dels blocs rau en la publicació diària d'idees i notícies que poden ser llegides per qualsevol que tingui accés a la xarxa, de manera que tothom hi pot participar, llegir i respondre. Els blocs fan que tant escriptor com lector mantinguin una conversació oberta, amb la possibilitat d'establir una relació en la

---

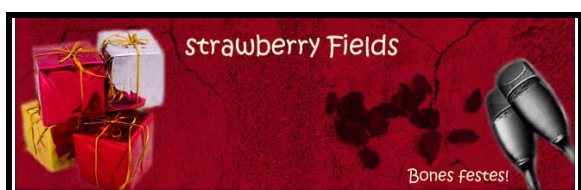
¹² Mercè Molist: La blocosfera catalana. Accessible a:
http://www10.gencat.net/dursi/generados/catala/departament/recurs/doc/cis10_molist.pdf

¹³ Technorati. Accessible a: <http://www.technorati.com/about/>

xarxa amb altres blocaires o lectors, fent que existeixi una conversa activa entre tots els membres de la comunitat blocaire.

Els blocs tenen una **estructura** comuna, tot i que existeixen diverses plantilles que ofereix cada servidor i que poden ser modificades per l'autor. Aquesta estructura es caracteritza per una part central on es publiquen els articles, sota cadascun dels quals s'acostuma a trobar l'enllaç per a escriure els comentaris referents a aquell *post*. A una banda de la pàgina o ambdues es troben els enllaços a altres pàgines web o blocs que l'autor acostuma a llegir o que troba a interessants, un arxiu on es troben tots els blocs per ordre cronològic invers i, en alguns blocs, un calendari on es pot veure quin és el ritme d'actualitzacions del blocaire. A més d'escrits, els blocaires també poden publicar fotografies dins dels seus articles o vídeos, mitjançant enllaços. També existeix la possibilitat de crear un tipus de blocs concret per a fotografies (*fotolog*) o per a arxius d'àudio (*audioblogs* o *podcasts*) i també per a vídeos (*vlogs*).

La temàtica dels blocs és molt diversa, tot i això, es poden establir uns models en els quals es poden classificar la majoria de blocs. El primer tipus és el bloc que tracta de **política**, dins d'aquest grup es poden trobar pàgines amb un to irònic i informal i altres que són escrits per periodistes o politòlegs d'una forma seriosa i acurada. Un bloc polític de to irònic o informal és Cimera Extraordinària, que tracta la política des d'un to d'humor catalanista.¹⁴ Com a exemple del segon tipus de bloc trobem *El bloc sense fulls* de Saül Gordillo.¹⁵ Alguns d'aquests blocs està escrit pels propis polítics per tal de donar informació al votant o promocionar-se, aquest tipus de pàgines prolifera a la xarxa sobretot abans de les eleccions, que acostuma a ser el moment en el qual tots aquests blocs estan de major actualitat i guanyen pes a la *blogosfera*. A més a més, durant l'època de campanya també es pot experimentar un augment en el nombre de blocs dedicats a la política, ja que es creen moltes pàgines noves dedicades al tema que poden ser abandonades després que el fenomen hagi arribat a la seva conclusió. Durant la campanya prèvia a les eleccions al Parlament, a la blogosfera va augmentar la quantitat de blocs dedicats a la política, sobretot aquells de militants o dirigents dels partits que es presentaven a les eleccions. Una altra temàtica dels blocs és la simple narració dels fets que li succeeixen al blocaire diàriament, com si fos el seu **diari personal**, tot i que en aquest cas és publicat a la xarxa. Com a autors d'aquest tipus de blocs trobem sobretot a adolescents que creen els blocs com una forma de compartir les seves experiències, tot i que també hi ha blocaires adults que

escriuen a aquests tipus de blocs. Aquests blocs acostumen a tenir un gran nombre de lectors, com podem comprovar en el cas del

¹⁴ Cimera Extraordinària. Accesible a: <http://cimeraextra.blogspot.com>

¹⁵ Bolc sense fulls de Saül Gordillo accessible a: <http://blocs.mesvilaweb.cat/bloc/1955>

bloc *Strawberry Fields*.¹⁶ Es poden trobar també blocs escrits per **experts en algun tema** per tal de divulgar els seus coneixements i compartir-los amb altres persones especialitzades en el tema, ja que el to que utilitzen és culte, seriós i amb termes propis de l'àmbit que es tracta, de manera que van dedicats exclusivament a un públic molt selecte. Com a exemple d'aquest tipus de bitàcoles trobem el *weblog* de Josep Maria Terricabres.¹⁷ Una altra temàtica que últimament té una gran acceptació a la *blogosfera* és

l'**educació**, és a dir, blocs que es dediquen a divulgar material i coneixements que puguin ser aprofitats pels estudiants de qualsevol curs (*edublogs*). Molts cops aquests blocs es dediquen a una temàtica concreta: ciència, filosofia, llengua...i són realitzats per professors que volen ampliar l'educació dels seus alumnes d'una manera didàctica i innovadora. Entre aquest tipus de pàgines podem trobar *Històries de la Ciència*, que recull articles sobre ciències que poden ser

accessibles a tota mena de públic, que aprèn a través d'aquests continguts.¹⁸ Hi ha un gran

nombre de blocs escrits per professionals (escriptors, professors, periodistes) que es dediquen a explicar les seves impressions l'utilitzen com a exercici per tal de trencar amb la monotonia diària. Un gran exemple és Entrellum, el *ciberdietari* de Toni Ibàñez¹⁹, escriptor català que ja fa anys que s'ha introduït al món dels blocs, amb experiències de gran èxit com Tros de Quòniam²⁰. També hi ha un gran nombre de **blocs que no tenen una temàtica concreta**, sinó que tracten diversos aspectes, o simplement el seu autor els utilitza per a copsar els seus pensaments, sentiments o idees. Aquests blocs acostumen a tenir un to intimista i creen unes grans xarxes d'enllaços amb altres pàgines de temàtica semblant. Trobem com a representant d'aquesta temàtica *Nihil esse superflum* de Vullunfestuc.²¹

Per tal de tenir una mena de control sobre tot els blocs que s'editen diàriament o aquells que són actualitzats, existeixen alguns **directoris de blocs** que ens informen de quins han estat els últims *posts* publicats. En català els dos directoris de blocs més utilitzats són el portal de Bitàcoles i el de Catapings.

diaris digitals personals en català bitàcoles

Aquests portals permeten que els usuaris sàpiguen quins han estat els últims blocs actualitzats; per tal de figurar a aquestes pàgines, el bloqueig ha de registrar-se per poder *fer ping* cada cop que escrigui un nou post. L'acte de *fer ping* pot ser automàtic o manual, segons la

¹⁶ Strawberry Fiels, de Gemminola; accessible a: <http://gemminola.bloc.cat/>

¹⁷ Weblog de Josep Maria Terricabres; accesible a: <http://www.terrincabras-filosofia.cat/cat/weblog.asp>

¹⁸ Històries de la Ciència; accesible a: <http://historiesdelaciencia.bloc.cat/>

¹⁹ Ibàñez, Antoni. Entrellum. Accessible a: <http://entrellum.blogspot.com>

²⁰ Ibàñez, Antoni. Tros de Quòniam. Accessible a: <http://trosdequoniam.blogspot.com/>

²¹ Nihil esse superflum, vullunfestuc; accessible a: <http://vullunfestuc.bloc.cat>

preferència de l'autor, tot i que acostuma a fer-se automàticament al moment de fer una nova publicació. Les actualitzacions són recollides en temps real, cosa que fa que el sistema sigui molt adequat per tal de fer un seguiment dels blocs continu.

El **català** al món dels blocs té una presència molt important, segons un inventari realitzat per Blogcensus, el català és la segona llengua més utilitzada als blocs (123.320 blocs), per darrera de l'anglès i davant el francès o el castellà²². Són molts els escriptors que fan ús del sistema dels blocs per a apropar-se al seu públic, també els polítics els utilitzen com a eina per a conèixer d'una manera directa els pensaments dels ciutadans, a més de fer-los servir com a propaganda, que els hi pot resultar molt útil. Aquesta gran implantació dels blocs a Catalunya no es dona de la mateixa manera a la resta d'Espanya, ja que com ja hem dit abans, el nombre de blocs en català és més alt que en castellà, tot i que la població sigui molt menor. La història de les pàgines personals va néixer al 1999 amb el bloc de Sergi Llorens, *El forat*, la primera bitàcola que trobem en català; no va ser fins més tard que es va donar l'arrencada del món dels blocs en català, al 2003, tot i que el moment de màxima expansió és un any després, coincidint amb la creació de **directoris de blocs** en català com *Bitàcoles.net*, on es podien veure quines eren les bitàcoles actives i s'avisava quan els autors hi introduïen una nova entrada o *post*. A finals del 2004 va néixer una altra pàgina amb la mateixa finalitat, *Catapings*, que va crear un segon moviment en la *blogosfera* que va donar més potència al català i va demostrar que cada cop hi havia més blocs catalans.

També existeixen diversos serveis que ofereixen espais gratuïts per a la creació de blocs i una fàcil gestió dels mateixos, entre aquests serveis podem trobar *Blocat.cat* i els *Blocs de MesVilaweb*, que a través d'una gestió de la pàgina personal en català permeten mantenir una bitàcola en català, a més de l'oportunitat d'aparèixer a la pàgina principal d'aquests serveis quan s'actualitza el bloc, o en el cas de *Blocat*, si és un dels més llegits o comentats. A partir d'aquesta consciència com a grup de blocs que escriuen en català, Toni Ibáñez va crear un terme per a referir-se a aquesta comunitat: **catosfera**. La catosfera és el conjunt de blocs escrits en català i de la comunitat virtual que hi ha al voltant d'aquests blocs. Per tal d'arrodonir la descripció del concepte, introduïrem unes paraules del mateix creador del terme, Toni Ibáñez: *Som una aristocràcia virtual²³, una elit internàutica molt endogàmica. Ens estem sempre enllaçant els uns als altres i és lògic que citis més els amics que els que no coneixes tant. De la*

²² NITLLE Blogcensus, 286510 blocs comptabilitzats. Accessible a: <http://www.blogcensus.net/?page=lang>

²³ Concepte d'Enric Gil extret del seu treball *Blogosfera: les bitàcoles i l'audiència*, anomenat a la webgrafia

*Catosfera, m'agrada la llibertat que es respira i aquesta mena de sana anarquia plena d'individualismes més o menys solidaris. Coneixement compartit, interactivitat, creativitat. Som pioners i en som conscients.*²⁴

Actualment dins d'aquest món blocaire es troba una majoria de pàgines personals que tracten temes personals o banalitats, és per això que es reclama una especialització de les pàgines, de manera que tractin temes que contribueixin a crear un **espai d'intel·lectualitat comú**. Es proposa crear una xarxa a través de la qual es pugui informar a l'usuari, de manera que es pugui copsar la realitat a través de la lectura d'aquests blocs. Es vol crear una comunitat que permeti crear unes informacions vistes des d'un nou punt de vista, caracteritzades per la seva immediatesa i novetat, de manera que els blocs puguin esdevenir un nou sistema de consulta d'informació.

---

²⁴ Viquipèdia: Catosfera. Accesible a: <http://ca.wikipedia.org/wiki/Catosfera>

El paper del blocaire

Vista la importància dels blocs com a nous fenòmens d'Internet, s'ha d'analitzar quin és el lloc que ocupa l'administrador de la bitàcola, també anomenat blocaire, que s'encarrega de publicar els articles i administrar la pàgina personal. És molt clar que la finalitat del blocaire depèn considerablement del tipus de bitàcola de la qual parlem, però si fem referència a aquells blocs més seriosos podem dir que la seva tasca principal és **divulgar informació**. Molts cops, l'eina dels comentaris permet compartir pensaments amb els lectors o saber quina és l'opinió dels altres respecte al que l'autor escriu; això permet crear una relació entre escriptor-lector que no és present als mitjans de comunicació convencionals. Potser és aquest factor el que fa que molts professionals es sentin atrets per la catòsfera i decideixin participar-hi, ja que és una manera de mantenir contacte amb el públic i saber què és el que pensa.

Juan Varela va crear un **perfil de blocaire** seguint unes dades concretes: "el 57% dels blocaires són homes, el 48% tenen menys de 30 anys, utilitzen banda ampla i són de classe mitjana alta amb un alt nivell de formació"²⁵ Manuel Cuyàs, a un article d'El Punt, ens diu quin és el nou perfil del blocaire: *gent jove molt preparada que ha crescut en democràcia i amb l'Estatut, que s'ha educat en escoles actives, dialogants i catalanes, que ha més o menys viatjat, que sap algun idioma fonamental*²⁶. El perfil dels lectors de blocs també encaixaria dins d'aquesta descripció tot i que s'ha de tenir en compte que des que els blocs són una moda a Internet, hi ha una gran part de blocaires que són adolescents. Aquests autors acostumen a utilitzar l'espai de la bitàcola per a explicar les seves experiències, com si fos el seu diari personal. Tot i això, el nombre de **blocs especialitzats** creix cada dia més, ja que entenen el sistema de la bitàcola com una manera àgil d'escriure, que els connecta d'una manera més estreta amb els lectors. També ens podem trobar amb blocaires que prefereixen romandre en l'anònim, la major part dels blocs anònims tracten sobre política i molts cops s'utilitzen per crear rumors o falses notícies partidistes. És per això que un punt a favor d'una bitàcola pot ser el fet que el seu autor es doni a conèixer, perquè això crea un compromís i responsabilitat que els anònims defugen.

El món de les bitàcoles es pot entendre com una xarxa col·lectiva intel·lectual que aporta noves idees i òptiques dins del món de la informació. Es tracta d'un món ampli, on la col·laboració entre els autors és essencial, de manera que els enllaços entre pàgines sovintegen, obrint així nous espais que poden ampliar la informació donada o també refutar-la.

---

²⁵ Extret de l'article *La cultura dels blocs* de Saül Gordillo. Accessible a: <http://blocs.mesvilaweb.cat/media/T21uaXVtYmxvY3M=.pdf>

²⁶ Extret de l'article *La generació bloc s'obre pas* de Manuel Cuyàs. Accessible a: http://www.vilaweb.cat/www/elpunt/noticia?p_idcmp=2102519

Entrevistes a blocaires

A l'hora de realitzar la part pràctica del treball he decidit realitzar entrevistes a diversos blocaires amb certs coneixements de filosofia o política. Les preguntes han estat en tot moment relacionades amb la utopia i la seva relació amb els blocs i les respostes eren totalment obertes. Els blocaires escollits per a les entrevistes han estat: Jaume (*Quina creu!*), Ramon Alcoberro (*Filosofia i pensament*), Gregorio Luri (*El café de Ocata*), Ferran Cab (*Paraula d'Stone*), Uri Betty (*Pa sucats amb oli*), Toni Ibáñez (*Entrellum*) i Heràclit i Diògenes (*L'ésser i el bloc*), algun d'aquests blocaires utilitzen pseudònim a l'hora de fer els seus posts, en aquest treball es mantindrà el nom que ells utilitzen a la xarxa.

Les entrevistes es van dur a terme a través de correus electrònics on formulava deu preguntes que es podien respondre d'una manera totalment lliure. Per tal de fer conèixer el treball de recerca a aquell qui hi volgués participar, vaig decidir obrir també un bloc on exposava les idees que anava estudiant i alhora aprenia com funcionava el sistema dels blocs i el començava a veure des del context del blocaire. Les preguntes formulades als correus electrònics són aquestes:

- La paraula utopia és traduïda, etimològicament, com “el lloc d'enlloc”, però aquest concepte ha anat evolucionat amb el pas de la història i ha canviat. Quin és per a vostè el significat de la paraula utopia en l'actualitat?
- Creu que les diverses utopies han tingut certes repercussions en els canvis històrics o que, sense elles haviem pogut succeir d'una altra manera?
- Considera que ara la utopia té sentit, o que, com diu Fukuyama, la història s'ha acabat i ja no es pot somiar en res que superi el liberalisme democràtic?
- Pensa que la utopia és necessària per a l'ésser humà, o creu que ha d'ésser realista i no plantejar-se coses que, en un principi, no pot realitzar? És necessari aquest acte?
- Pensa que hi ha alguna utopia que es pugui fer realitat completament?
- Considera que la independència de Catalunya és una utopia, al menys a curt termini?
- Com a conclusió del treball vull parlar d'internet i els blocs com a exemples actuals d'utopies fetes realitat. Estaria d'acord amb el fet que crear-se un espai i publicar-ne continguts propis a la xarxa pot ésser una manera de fer realitat una utopia, és a dir, fer un espai que considerem perfecte?
- Si entenem internet com una utopia feta realitat, els seus aspectes negatius són conseqüències d'una utopia negativa o que són el preu a pagar per la llibertat d'informació?
- Quin és el paper del blocaire a la societat? Perquè va decidir vostè crear el seu bloc?
- Li semblen les bitàcoles una manera de realitzar-se com a ésser humà o només un passatemps?
- Creu que hi ha un perfil concret de blocaire o que n'hi ha una gran varietat?

Per començar amb les entrevistes, el primer que volia saber era si la **definició d'utopia** que donaven els blocaires s'adequava a la que dona el Termcat. Tots els autors tenen una mateixa concepció del terme, considerant-lo com a projecte irrealitzable que ha de servir per a millorar la societat. Els autors de *L'ésser i el bloc* ens en donen una definició curiosa: Utopia és creació de sentit a partir de les deixalles del món actual; ells creuen que la utopia té un punt de revolució que incita al canvi, tot i que no es pot complir d'una manera completa. La utopia té sentit com a mitjà, és a dir, es crea un fi no amb la necessitat d'arribar-hi, sinó amb la idea que aquest fi serveixi com a mitjà per a millorar el futur; aquesta seria, doncs, la **fi de la utopia**.

Quant a la **necessitat de la utopia**, tema que va molt lligat amb la definició del terme, alguns entrevistats s'han decantat per la importància dels somnis, mentre que altres diuen preferir el pragmatisme i la realitat. Entre els primers es troben Diògenes i Heraclit, que opten per la necessitat de tenir esperança alhora de donar un sentit a la vida o a les nostres accions.

PA SUCAT AMB OLI

L'*Uribetty* també creu en la necessitat de la utopia, la veu com un motiu per a la lluita, per a realitzar-la. Alcoberro

pensa que les utopies desapareixen amb l'edat, de manera que només són somnis de joventut. Per altra banda, alguns entrevistats es decanten pel realisme, com és el cas d'Ibáñez, que prefereix aplicar el pensament a una realitat i no perdre's en somnis inabastables. Luri ens parla del perill de que la utopia sigui manipulada, tot i que creu que vivim en una barreja entre realitat i somnis. L'autor de *Paraula d'Stone* ens parla de la necessitat de centrar-se en la realitat, tot i tenir en compte que aquesta realitat ha de ser modificable.

Si parlem de la possibilitat de que la **utopia** es faci **realitat totalment**, tots els blocaires s'han posat d'acord dient que en el cas que això passés la utopia perdria el seu sentit, amb l'excepció d'en Jaume que creu que una utopia realitzada podria ser la independència d'un país o la seva democratització. Alguns enquestats parlen del perill que la utopia és complís, ja que podria conduir a una tirania o a l'establiment d'un model social inamovible. En el cas de la independència de Catalunya, tots els entrevistats es posen d'acord alhora de dir que, a curt termini, és difícil d'aconseguir, però que dintre d'uns anys podria ser possible. Tots estan en contra de definir la independència de Catalunya com a utopia, perquè pensen que, tot i que ara no està recolzada per la majoria de la població, és possible que amb el pas del temps s'aconsegueixi i es faci real. Com a contraposició, els autors de *L'ésser i el bloc* sí que consideren la independència una utopia, en paraules de Diògenes "*una utopia com a somni col·lectiu d'una identitat més plena*".

Tractant la possible **influència** de la utopia en la història, gairebé tots els blocaires estan d'acord a l'hora d'afirmar que realment hi ha una influència de les idees utòpiques en la realitat, de manera que les ideologies que han empès el desenvolupament històric han estat, als seus

inícis, utopies. Tot i això, Ibáñez ens avisa del perill d'idealitzar les utopies, ja que moltes d'elles han conduït també a tiranies, com per exemple el nazisme, que volia crear una societat ideal. Luri parla d'una confrontació entre **realitat i somnis** que ha existit sempre i ha forjat la realitat tal com és ara. *Uribetty* posa d'exemple el marxisme, que tot i començar essent una utopia, va arribar a aplicar-se a sistemes polítics reals, encara que no va aconseguir establir la societat ideal que desitjava. Heràclit justifica aquesta mala aplicació pel fet que es va donar a països on encara no s'havia portat a terme un procés d'industrialització. Enllaçant aquesta pregunta amb la possibilitat d'una **fi de la història i de la utopia**, tots els enquestats coincideixen en que encara no s'ha arribat a aquest final de la història, tot i que, tal com deia Fukuyama, el liberalisme democràtic s'està estenent arreu del món. L'autor de *Paraula d'Stone* està d'acord amb Fukuyama quan diu que no es pot plantejar cap sistema polític millor que el

liberalisme, Jaume ens parla d'una conversió de tots els països a aquest sistema, que tot i que serà lenta i trigarà molts anys a realitzar-se completament, és possible que acabi marcant una fi de la història tal i com la coneixem ara i estableixi l'inici d'una **etapa posthistòrica**, de la qual ja parla Fukuyama. Els blocaires de *L'èsser i el bloc* no creuen en un final de la història pròpiament dita, creuen que encara es poden produir fets remarcables i parlen del terrorisme islàmic com un nou element que ha marcat fets posteriors a la implantació del liberalisme democràtic. Luri explica que el mateix Fukuyama deixa una porta oberta a la utopia, concretament a les **utopies científiques**, a més a més, també seguiran existint, segons ell, les utopies polítiques, perquè ningú es dedica a aquesta professió sense intenció de fer canvis. Uribetty defensa una continuïtat de la utopia dient que és necessària per l'home, ja que permet

Quina creu!
 Blog d'anàlisi política amb un punt d'ironia

qüestionar la realitat i criticar-la, cosa que la societat continuarà fent. Ibáñez també parteix de la mateixa afirmació, amb la idea que mentre hi hagi homes, hi haurà utopia, el filòsof, però, defensa la necessitat de somnis que ens empenyin a lluitar, no que siguin impossibles des de bon començament. Tot i això, Ibáñez estudia la possibilitat d'una fi de la utopia més col·lectiva, ja que els joves, que sempre havien estat els representants d'aquestes utopies ja no s'interessen per aquestes idees. Davant l'oportunitat de les **utopies teològiques** d'esdevenir substitutes del liberalisme democràtic, Alcoberro opina que només són conseqüència del ressentiment que els països del sud contra el nord que ja és liberal i democràtic, de manera que no tenen la suficient força com per a enfrontar-se a aquest sistema.

Amb l'estudi dels blocs i de les **noves tecnologies** volia demostrar que aquests nous móns poden representar una utopia que poc a poc pren força. Els blocaires són representants d'aquesta nova **utopia tecnològica**, que està molt

L'ÉSSER I EL BLOC
 LA REVOLUCIÓ A TRAVÉS DEL PENSAMENT

relacionada amb el món de la **informació** i la **comunicació**. Diògenes i Heràclit defensen la idea dels blocs com a utopies complertes, tot i que no d'una manera completa, ja que creuen que el bloqueig ha d'adaptar els continguts a l'audiència, ja que si no aconsegueix tenir un públic que deixi comentaris no té cap sentit mantenir la bitàcola. És per això que l'autor no escriu el que vol sinó el que la gent vol llegir, de manera que ha d'aconseguir cert interès per part de l'audiència. Els autors de *L'ésser i el bloc* es basen en la definició que dona Enric Gil d'**aristocràcia virtual** quan parla del bloqueig per tal de defensar la idea que el fet de poder esborrar els comentaris dona perfecció al bloc, ja que l'autor pot decidir qui hi participa i com, tot i que això fa que es trenqui la interacció entre autor i lector. Diògenes passa a definir el bloc com a espai on *“hi ha promeses, hi ha anticipacions sobre el que pot ser la llibertat d'opinió globalitzada. El bloc és un espai tecnoutòpic”*. El bloc pot ser un espai perfecte si, seguint els criteris de Pierre Lévy es basa en la intel·ligència col·lectiva, el pensament cooperatiu, tal com diu el mateix Diògenes. Les bitàcoles representen la creació d'un nou món caracteritzat per la **interacció** entre escriptor i lector i les relacions entre blocaires, que col·laboren per mitjà d'enllaços i comentaris mutus. Això obre la possibilitat de crear una **xarxa intel·lectual col·lectiva**, en la qual qualsevol pot col·laborar i és de fàcil accés. Respecte aquesta oportunitat, són molts els blocaires que reclamen atenció sobre aquest fenomen ja que creuen que pot simbolitzar una gran revolució en el món de la literatura i de les comunicacions. Hi ha però, altres entrevistats que creuen que els blocs han de ser considerats únicament espais de discussió, com és el cas de Ramon Alcoberro. Hi ha altres blocaires que consideren que dins el món d'Internet hi ha molts aspectes negatius

i que això fa que no es pugui considerar com a nova utopia; sinó que, com diu Luri, es podria tractar d'una a-topia. Ell mateix confessa que el seu bloc el considera un exercici diari, però que, a més a més, el fascina pel fet que es tracta d'un món sense fronteres amb identitats difuses i amagades sota terminals a la hiperesfera. *Uribetty*, per altra banda, considera que el fet de tenir un bloc pot ser considerat el compliment d'una utopia personal, ja que ens dona la oportunitat d'establir un lloc propi dins els límits de la xarxa, una cosa que ell anomena *pseudoutopia*. L'autor de *Paraula d'Stone*, per la seva banda, reconeix la importància dels blocs i Internet com a avenç en l'accés a la informació i en l'expansió de la llibertat d'expressió. Ibáñez és el bloqueig que considera més important aquesta relació entre blocs i una revolució en el món de la informació i la literatura, fins i tot demana el reconeixement de les institucions que fins ara no han volgut adonar-se de la força de la **catosfera**. Toni Ibáñez parla d'una nova forma d'escriure sense intermediaris: la **ciberliteratura**. Aquesta novetat permet al bloqueig una llibertat fins ara impossible, ja que els escrits havien de comptar amb l'aprovació d'un editor que decidís publicar-les. Com el mateix Pierre Lévy diu, el ciberespai és un espai de comunicació real, obert, que permet la interconnexió entre els internautes fins a crear una

intel·ligència col·lectiva²⁷. Segons Ibáñez la utopia que ens proporciona Internet és la d'un nou home: *l'Homo*

Digitalis, l'home que viu digitalment dins la xarxa, el bloqueaire que eixampla el seu món gràcies a Internet: *Bloguejo, ergo sum* (Ibáñez dixit). El segle XXI és el de la digitalització, sorgeix una nova **realitat digital** que s'amaga sota un codi binari. A aquesta realitat els ideals de llibertat i igualtat esdevenen fets reals, ja que cada individu té la mateixa possibilitat de ser escoltat i aconseguir una audiència. Els lectors escullen aquell bloc que més s'adapta al que ells desitgen i acostumen a seguir-lo fidelment i a col·laborar-hi mitjançant els comentaris o, fins i tot, establint contactes a través de correus electrònics amb els autors de les bitàcoles. Internet proporciona un espai de trobada entre persones amb les mateixes inquietuds que col·laboren per a ampliar els seus coneixements. Com diu Ibáñez, el lector ja no és passiu sinó que interactua i escull allò que més li atreu, és ell qui cerca la informació i crea els continguts, si ho desitja.

Les **conseqüències negatives** d'aquest nou món digital són, segons el mateix Ibáñez, són el **preu** a pagar per la connexió a Internet i l'**addicció** que es pot crear, que ens fa oblidar la realitat de la nostra vida, abandonada per una virtualitat que ens endinsa a la xarxa. En *FerranCab* ens parla també del perill que suposa la llibertat tan radical que ofereix Internet, segons ell, aquesta llibertat hauria de tenir uns límits, ja que si no és així poden aparèixer fenòmens negatius com el de la pornografia infantil a Internet. *Uribetty* també ens parla del perill que suposen els *hackers* o el *pirateig*, que causen grans pèrdues econòmiques. Com a solució a aquests conflictes, Jaume proposa un control sobre la xarxa que afecti mínimament la llibertat de circulació de la informació, de manera que la mateixa llei que regula la realitat

també es pugui utilitzar per al món cibernètic. Alcoberro adverteix dels anònims que, amagats rere *nicks* o pseudònims, fan crítiques molt dures dels blocaires o fins i tot cauen en una falta de respecte, ja que saben que no se'ls podrà acusar personalment.

Diògenes i Heràclit parlen també de la possibilitat de que la comunicació total que ofereixen les noves tecnologies impulsin l'home a un aïllament social, ja que si crea uns instruments que el situen a un món irreal pot ser que aquest món substitueixi el món real. Un cas que anomena Heràclit és el de l'**Iki-komori** que es dona al Japó entre els joves, que es tanquen a una

²⁷ Pierre Lévy, *Cyberespace et ciberculture*. Accessible a: http://www.uoc.es/humfil/digithum/digithum1/levy/ciberespai_fr.htm

habitació i viuen totalment enganxats als nous aparells tecnològics, que els proporcionen la major comunicació possible alhora que els aïllen de la realitat.

Sobre el **paper del blocaire** a la societat, és en Jaume qui aposta per una valoració més positiva, ja que creu que pot fer un paper important de cara a la **divulgació d'informació i coneixements**. L'autor de *Paraula d'Stone* també considera que el blocaire pot aportar a la societat la idea de superació de barreres quant a la divulgació de l'opinió, ja que el que escriu un blocaire no està influenciat per cap poder superior, gràcies a la seva llibertat. Contràriament al pensament d'en Jaume i en *FerranCab*, tant Alcoberro com Luri creuen que el blocaire no té cap paper concret en la societat, sinó que només fa un **exercici narcisista** a partir dels seus escrits, amb els quals es dóna una fama o té constància d'altres persones que el segueixen. L'*Uribetty*

Paraula d'Stone

"El caos és un ordre per desxifrar"

creu que el paper del blocaire a la societat és mínim, però això és degut a la poca implicació que hi ha del conjunt social en el món dels blocs, ell creu que seria necessària una major implantació dels blocs

per tal que aquests poguessin tenir repercussions reals a la societat. Tots els autors també defensen la idea del bloc com a passatemps, alguns creuen que aquesta és la seva única utilitat i altres reclamen una major importància de les bitàcoles. Luri opina que les bitàcoles són només un **entreteniment**, mentre que Jaume pensa que els blocs també poden servir per a una realització personal, de la mateixa manera que ho fa *FerranCab*, que defensa l'ús de les bitàcoles com a manera de realitzar-nos com a ésser humans. *Uribetty* creu que totes dues afirmacions són certes, el bloc pot servir com a passatemps, però també representa per al blocaire la realització d'una utopia personal, a més, és una manera d'aïllar-se de la realitat i expressar els sentiments i pensaments sense cap tipus de censura. Heràclit i Diògenes coincideixen relativament amb aquesta concepció, tot i que ells es centren en l'afirmació que el blocaire no té paper a la societat, però sí al ciberespai. Els autors de *L'ésser i el bloc* opinen que el blocaire sent autorealització, autocomplaença, escriu literatura, pot *revolucionar el món* a través de la paraula, *a través del pensament*. Ells no creuen que escriure *posts* sigui un passatemps, sinó que ho consideren una obligació que els angoixa, ja que volen escriure l'article perfecte, el paradigma de *post*, es pot dir que cada article reflexa l'autor com a ésser limitat.

A l'hora de crear un **perfil del blocaire** els enquestats han reconegut una gran diversificació de blocaires. En Jaume justifica aquestes diferències segons les temàtiques dels blocs, ja que creu que les motivacions de cada persona a l'hora d'escriure són diferents, cosa que fa que sorgeixin diversos tipus de bitàcoles. L'*Uribetty* coincideix amb aquesta idea, tot i que creu que entre tots els qui mantenen un bloc hi ha punts en comú, com són el coneixement del tema sobre el qual tracten i el fet de tractar aquests temes partint d'una relació amb la realitat, tot i que, segons ell, molts cops la intenció del blocaire és evadir-se d'aquesta realitat.

Això ens demostra que el lligam que uneix realitat i ciberespai és molt estret, de manera que un queda impregnat de l'altre. En *FerranCab* parla de la dificultat d'establir un perfil de blocaire, ja que creu que hi ha tants i tan diferents que és gairebé impossible. A més a més, s'afegeixen cada dia més bitàcoles a la *catosfera*, de manera que, segons ell, cada cop és més difícil trobar algú que no tingui un bloc. Heràclit i Diògenes opinen que hi ha tants perfils blocaires com persones, tot i que també tenen en compte que l'ús de pseudònims permet mantenir dos o més blocs oberts alhora, de manera que hi pot haver més **personatges** que persones blocaires. El món dels blocs, tal com diu Diògenes, pot ésser una exemplificació de la disgregació del jo, de manera que una persona pot tenir diversos papers a la xarxa amagant-se rere pseudònims.

Com a conclusió a aquestes entrevistes podem dir que els blocaires tenen un interès a l'hora d'escriure els seus articles d'**informar** als lectors o donar la seva opinió sobre el que succeeix diàriament. És per això que els articles tenen un temps de validesa molt curt; tot i això, s'han arribat a editar llibres amb els posts d'alguns blocs. Aquests fets ens demostren que cada dia el món blocaire pren força, cada cop hi ha més professionals del periodisme, la política o la filosofia que decideixen crear el seu propi bloc, perquè comencen a adonar-se de la importància d'un món que just està naixent a Catalunya. Això ens demostra que els blocs es poden transformar en un **element de comunicació** imprescindible dintre d'uns anys, ja que proporcionen uns avantatges que altres medis de comunicació no tenen.

Amb les respostes dels blocaires podem dir que no s'ha arribat a una fi de la història ni de la utopia, tot i que sí que es comença una **nova etapa**, potser en aquest cas, molt marcada per la invenció d'Internet, que ha significat tota una revolució al presentar-se com un espai de **llibertat i igualtat** que mai abans havia existit. Aquest espai dóna veu a tots els ciutadans, de manera que tots poden ser escoltats i poden trobar un lloc a la xarxa que els sigui propi. Amb aquesta intenció van néixer els blocs, que no són més que un espai on qualsevol pot dir la seva, amb l'opció que els lectors participin en aquest món i hi col·laborin. Es pot dir que la interacció d'Internet ha permès crear un espai on es troba tot tipus de coneixements, formant així una **xarxa intel·lectual** sense límits.

Com a complement a aquesta part pràctica, durant tot el procés de recerca he mantingut actiu un **bloc** anomenat **Utopia** en el qual feia un seguiment del treball, aportant informació amb els articles i alhora també rebent-la per part de blocaires que comentaven els meus posts.

Crec que aquesta experiència pot servir per a demostrar quin és el grau de **col·laboració** que hi ha entre els blocaires, ja que des del juny no han estat pocs els comentaris que he rebut aportant informació que no coneixia, establint debats sobre alguns punts de les teories de les obres estudiades o, fins i tot, anomenant pàgines webs o llibres per a completar els coneixements que ja tenia. A més a més, aquesta experiència m'ha ajudat a

endinsar-me al món blocaire i entendre el seu funcionament, ja que el fet d'esdevenir blocaire t'implica directament en la catosfera. Amb aquesta pràctica he pogut observar de prop com es comporta l'audiència, quina és la diversificació de temes que hi ha a la blogosfera i com funciona un dels servidors en català més utilitzat, *Blocat*.

Nova literatura: espai tecnoutòpic

Les tecnologies de la ciència i la comunicació permeten crear un món que tot i no ser tangible forma part de la realitat i la completa gràcies a la llibertat que hi impera: Internet. Aquest nou món permet crear una interconnexió global, que pot comportar el naixement d'un espai intel·lectual comú, on cada individu pugui satisfer la seva necessitat de conèixer a través de la col·laboració d'altres persones. Pierre Lévy defineix el **ciberespai**: *és un espai de comunicació obert a la interconnexió mundial d'ordinadors que ha creat una nova cultura, la **cibercultura**, que no pot ésser entesa des del sentit antropològic, sinó que expressa un canvi principal en l'essència de la cultura.*²⁸ Aquesta cibercultura es fa palesa en el món dels blocs, on els escriptors i lectors formen part d'un mateix món on comparteixen les seves idees i informacions, de manera que es forma una **xarxa de relacions** en la qual cada membre aporta alguna cosa al conjunt d'individus. Aquesta interacció és essencial a Internet, ja que li dona un toc de dinamisme que altres medis de comunicació no tenen. El suport dels comentaris en el cas dels blocs fa que els lectors puguin participar en els projectes dels blocaires si aquests ho desitgen, de manera que la participació és directe i sense intermediaris.

Dins del concepte de cibercultura fa poc que ha nascut una nova idea: la **ciberescriptura**. Actualment hi ha molts blocs que dediquen els seus comentaris a la literatura, de manera que s'ha creat una nova forma d'escriure sense intermediaris, una relació directa entre escriptor i lector. Aquesta nova literatura és totalment **lliure**, desapareix la figura de l'editor que accepta o rebutja escrits, no hi ha promocions ni publicitat, només el desig d'escriure sense cap afany de lucre. Es diu que aquesta serà la literatura del segle XXI, per la gran quantitat d'innovacions que presenta, sobretot pel fet de ser accessible a tothom i no necessitar el suport del paper, de manera que no és necessària per a la seva publicació la intervenció de cap editorial. La ciberescriptura permet unir recursos com la música, les imatges o altres escrits, de manera que permet al lector submergir-se a un món més complet i profund del que proporciona la literatura tradicional. El fet d'obrir un bloc és començar a escriure un llibre que és probable que mai sigui publicat en paper, tot i això, alguns escriptors professionals han editat en paper els seus articles a la catòsfera, com és el cas de Toni Ibáñez. Molts autors utilitzen els articles als blocs com una pràctica per tal de millorar la seva escriptura o també com un complement a la seva tasca professional. Tot i estar segurs que no seran remunerats per la seva obra com a blocaires, hi ha molts professionals que tenen una activitat molt prolífica a les seves bitàcoles tot i no ser remunerats per ella. Encara que l'activitat literària als blocs és cada cop més important i està recolzada per noms ja coneguts, de moment no hi ha cap tipus de compensació econòmica per part de cap institució, tot i que ja hi ha alguns blocaires que la demanen perquè creuen que el seu treball és tan vàlid com el d'un llibre editat per una editorial.

---

²⁸ Pierre Lévy, *Cyberespace et ciberculture*. Accessible a: http://www.uoc.es/humfil/digithum/digithum1/levy/ciberespai_fr.htm

Conclusions

Aquest treball representa un estudi sobre les **utopies socials i polítiques**, la seva evolució històrica i les seves repercussions. Tot va començar amb La República de Plató, on es concebia una societat idealitzada que mai va arribar a fer-se real tot i els intents dels filòsof. Més tard, va ser More qui va posar nom a aquest tipus de societats, creant l'illa d'Utopia, amb el significat etimològic de: *el lloc que no existeix*. Des d'aquell moment, s'ha anomenat utopia a "un ideal que es suposa alhora desitjable i irrealitzable"²⁹. Tot i la impossibilitat de que la utopia esdevingui real en un sentit complet, l'home mai ha renunciat a ella. Des dels seus inicis, les utopies han estat crítiques a la societat de l'època dels autors i han demostrat el desig dels mateixos de millorar-les. Tot i això, a l'hora de construir una utopia, el primer que s'ha de tenir en compte és que no és farà real, perquè sinó la utopia podria esdevenir un règim tirànic. La utopia s'ha d'entendre com a medi per a aconseguir una fi, no com a fi en si mateixa, és això el que porta a un vertader canvi en la societat, gràcies al caràcter revolucionari de les obres utòpiques.

La influència de les utopies al **desenvolupament històric** és patent, tota ideologia és sempre nascuda d'una concepció utòpica de la societat, com a exemples podem posar el comunisme o el moviment il·lustrat. Tal com s'explica al treball, podem entendre l'evolució de la història com una lluita entre realitat i utopia, ja que la relació entre aquests conceptes ha determinat, ens molts cops, les etapes històriques a partir de les revolucions socials, intel·lectuals o polítiques. Això ha portat a alguns pensadors com Fukuyama a parlar d'una **fi de la història**, ja que creuen que no es possible pensar en cap sistema millor que el liberalisme democràtic, de manera que no es pot crear cap nova utopia social. Com a resposta a aquesta afirmació, sorgeixen els nous moviments socials, que proposen millores en aquest sistema a partir de les ideologies de moviments nascuts a partir del segle XX. Això demostra que encara és possible una revolució, tot i que aquesta es doni dins el sistema ja establert. És per això que encara podem parlar de la utilitat de la utopia, que es presenta en l'actualitat com a concepte abandonat, poc utilitzat en la política i massa llunyà al ciutadà. Avui en dia la utopia més viva és la **personal**, ja que el sistema capitalista s'ha erigit com a possibilitat de complir les expectatives personals de cada individu, a través d'un sistema suposadament igualitari i de llibertat.

Al segle XXI sorgeix **Internet**, una nova oportunitat de seguir amb la utopia, en aquest cas, començava fent realitat una utopia tecnològica i ara esdevé una utopia social, si l'entendem com a **espai de reunió i interacció** entre individus. Amb Internet sorgeix la oportunitat de crear un espai al qual qualsevol amb línia telefònica i ordinador pot accedir, un **no-lloc** (u-topos) on cadascú pot aportar informació i coneixements per tal de crear una xarxa interactiva i il·limitada.

---

²⁹ Ferrater Mora, Fernando. *Diccionario de Filosofía*, Vol. II. Editorial Sudamericana, Buenos Aires, 1971.

Els **blocs** formen part d'aquest espai immens com és Internet, són representants d'espais més personals que cadascú pot dissenyar al seu gust, introduint-se a una comunitat que cada dia és més gran. El fenomen blocaire en català pren força amb el pas del temps, actualment s'ha convertit en una moda que segueixen milers de persones, convertint així el català en la segona llengua més utilitzada en el món dels blocs. Això demostra la importància d'un espai que ha esdevingut lloc de trobada per a molts intel·lectuals que han trobat on expressar-se amb total **llibertat**, sense cap tipus de filtre. És per això que està tenint tant d'èxit, perquè permet crear una audiència sense la necessitat de passar per un sistema de publicació tradicional amb el qual es dependria de l'aprovació d'un editor. A més a més, la oportunitat de mantenir un contacte directe amb l'audiència gràcies al sistema de comentaris fa que per a molts professionals aquest sigui un espai de trobada amb els seus lectors, a més de fer possible la col·laboració entre blockaires. Podem parlar també d'una certa repercussió del món blocaire a la realitat, com a exemple podem posar campanyes com la de *Jo també vull un Estat propi*, promoguda per Xavier Mir, que va arribar als diaris i a altres pàgines web, a més d'estendre's per tota la blogosfera catalana.

Internet i els blocs es presenten, doncs, com a espais on la utopia pren forma, compartida d'una manera col·lectiva pels internautes que aporten d'una manera altruista els seus coneixements per tal de configurar un **espai intel·lectual sense limitacions**. Aquesta nova realitat permet, a més a més, una **evolució contínua**, ja que la xarxa mai no s'atura, és constantment renovada pels usuaris. És per això que podem parlar d'una continuació de la utopia, que mai arribarà a la seva fi perquè és necessària per a l'home i ara pot gaudir del suport de les noves tecnologies que la fan més accessible a qualsevol persona. Aquest món, però, també pateix alguns inconvenients que són difícils d'eradicar, causats principalment per l'excessiva llibertat que fa complicat establir un control sobre la xarxa. És per això que sorgeixen grups com els *hackers* o els *pirates* que s'aprofiten d'aquesta total llibertat per a portar a terme activitats delictives que causen grans pèrdues econòmiques. Això ens demostra que encara queda molta feina per fer i que Internet encara no es pot definir com a espai utòpic, tot i que la seva evolució demostra que pot anar millorant i perfeccionant-se gràcies a aquesta finalitat com a comunitat de coneixement i intel·lectualitat.

La recerca portada a terme ens demostra que **la utopia és necessària per a l'home**, que és un ésser orientat al futur, amb somnis d'una vida millor que l'empenyen a una evolució personal i comunitària, amb la finalitat d'aconseguir un espai ideal on sentir-se realitzat i complet.

Blogografia

ALCOBERRO, R.: *Alcoberro. Info Filosofia i pensament* <URL <http://alcoberroinfo-filosofia-i-pensament.bloc.cat/>>

FERRANCAB: *Paraula d'Stone* <URL: <http://ferrancab.blogspot.com/>>

GARRIGOSA, P; OTEJJI, A.; MESTRES, A.: *Cimera extraordinària*
<URL <http://cimeraextra.blogspot.com/>>

GEMMINOLA: *Strawberry Fields* <URL <http://gemminola.bloc.cat/>>

GORDILLO, S.: *Bloc sense fulls* < URL <http://blocs.mesvilaweb.cat/bloc/1955>>

HERÀLIT I DIÒGENES: *L'èsser i el bloc* < URL <http://esserbloc.blogspot.com/>>

IBÁÑEZ, A.: *Entrellum* <URL <http://entrellum.blogspot.com/>> i

Tros de Quòniam <URL <http://trosdequoniam.blogspot.com>>

JAUME: *Quina creu!* <URL: <http://quinacreu.blogspot.com>>

LURI, G.: *El café de Ocata* < URL: [http:// www.elcafedeocata.blogspot.com/](http://www.elcafedeocata.blogspot.com/)>

OMALALED2: *Històries de la ciència* < <http://historiesdelaciencia.bloc.cat/>>

TERRICABRES, J.M.: *Portal de filosofia de Josep Maria Terricabres. El weblog.*
<URL <http://www.terrillacabras-filosofia.cat/cat/weblog.asp>>

URIBETTY: *Pa sucat amb oli* < URL: <http://pasucacat.bloc.cat>> i

<URL: <http://pasucacat.blogspot.com>>

VULLUNFESTUC: *Nihil esse superflum* <URL <http://vullunfestuc.bloc.cat/>>

Bibliografia i webgrafia

- AGUSTÍ, Sant:** *La Ciutat de Déu*, Barcino: Barcelona, 1932
- ALCOBERRO, R.:** (URL) *Filosofia i pensament*, plana web de Ramo Alcoberro i Pericay, <URL: <http://www.alcoberro.info/>>
- ALGABA, A:** (URL) *Los nuevos movimientos sociales*, a Revista Bibliogràfica de Geografia y Ciencias Sociales nº 73, març del <URL: <http://www.ub.es/geocrit/b3w-73.htm>> Universitat de Barcelona
- ARTEHISTORIA:** *Nuevos movimientos sociales*, a arteHISTORIA <(URL):<http://www.artehistoria.com/historia/contextos/3670.htm>>
- BACON, F.:** *Nueva Atlántida*, Mondadori: Madrid, 1988
- BAKUNIN, M:** *Escritos de filosofía política*, 2 Vol, Alianza: Madrid, 1978
- BLOCH, E:** *L'arc utopia matèria i altres escrits*, Laia: Barcelona, 1985
- CUYÀS, M.:** *La generació bloc s'obre pas*. El Punt Digital, distribuït per VilaWeb. (url) <URL http://www.vilaweb.cat/www/elpunt/noticia?p_idcmp=2102519>
- FERNÁNDEZ BUEY, F.:** *Utopía II* (url 2002), El Viejo Topo, Espanya, edició per Internet de *La insígnia* <URL: http://www.lainsignia.org/2002/abril/dial_004.htm >
- FILOSOF@R.COM:** *La il·lustració s.XVIII, Filosofia en xarxa* <URL: <http://www.geocities.com/asarsanedas/volt.htm>>
- FUKUYAMA, F:** *El fin de la historia y el último hombre*, Planeta: Barcelona, 1992
- GIL, E.:** (2003) *Ernst Bloch: repensar la utopia*. Digithum [treball de final de carrera en línia]. UOC. (Núm. 5) <URL <http://www.uoc.edu/humfil/articulos/cat/ebloch0703/ebloch0703.html>>
- GIL, E.:** (2005) *Blogosfera: les bitàcoles i l'audiència* [treball de doctorat en línia]. UOC. (Treballs de doctorat; TD05-012) <URL <http://www.uoc.edu/in3/dt/cat/gil0705.html>>
- HUXLEY, A:** *Un món feliç*, Columna, Barcelona
- GORDILLO, S.:** *La cultura dels blocs*. Article de la revista *Òmnium cultural*. (url) <URL <http://blocs.mesvilaweb.cat/media/T21uaXVtYmxvY3M=.pdf>>
- LÉVY, P.:** *Ciberspace et Cyberculture*, publicat a Digithum, de la Universitat Oberta de Catalunya <URL: http://www.uoc.es/humfil/digithum/digithum1/levy/ciberespai_fr.htm>
- MARCUSE, H.:** *The end of Utopia* (url), Five Lectures <URL: <http://www.marcuse.org/herbert/pubs/60spubs/67endutopia/67EndUtopiaProbViol.htm>>
- MARX, K. i ENGELS, F.:** *El Manifest Comunista*, El Viejo Topo: Barcelona, 1997
- MOLIST, M.:** *La blocosfera catalana*. Article de la revista *Coneixement i societat* . (URL) <http://www10.gencat.net/dursi/generados/catala/departament/recurs/doc/cis10_molist.pdf>
- MORE, T:** *Utopía* (URL) Universidad Complutense de Madrid, <URL: <http://www.ucm.es/info/bas/utopia/html/moro.htm>>
- NOZICK, R.:** *Anarquía, Estado y Utopía*, Fonde de cultura económica: México DF, 1988

ORWELL, G.: *1984*, Destino: Barcelona

PLATÓ: *La República o el Estado*, Espasa-Calpe: Madrid, 1984

RAMOS, V.: *Utopía. A Mercaba* (url) <URL <http://www.mercaba.org/DicPC/U/utopia.htm>>

ROUSSEAU, J. J.: *Contrato social*, Espasa-Calpe: Madrid, 1998

SERRA, F.: *Utopía e ideología en el pensamiento de Ernst Bloch* (url)

<URL:<http://serbal.pntic.mec.es/~cmunoz11/utopia.html>>